

Блзгарскы Книжици.

ЧЯСТЬ II.

1858. МАИНА.

КНИЖКА ВТОРА.

ЖИТИЕ СВЕТИ-КЛИМЕНТОВО.

(Вижь Чяс. II. Книж. № 9, страницъ 6.)

За своя-та синовна любовь кѣмъ небесній-отъ свой отецъ и самъ би возлюбленъ отъ Бога и прославенъ со чудотворна благодать. Когда еднождъ се вратѣше отъ Главиница въ Охридъ, за да видить твърдо ли пребиваеътъ жители-те въ страхъ Божій, и за да побеседуватъ на свобода со своята любезна обитель, на пѣтъ два разслабленія, отъ коя-то едній-отъ беше лишенъ отъ зрѣніе-то, возбудиха состраданіе въ кротка-та му душа; но смиреніе-то го удържа ла неколко време отъ да имъ даеътъ духовна помощь, защо только се стараваше за да останеътъ исцеленіе-то тайно, колко тие желае-ха да приматъ исцеленіе. И като разгледа хубаво около себе и не-

виде никого, тога възведе молитвенно очи-те си и рѣцы-те конѣ не-бо и после тоа се прикосна съ преподобни-те си рѣци до тѣла-та на разслаблени-те и съ Божественна сила возбуди въ нихъ крепость; а на слепій-отъ му врати зреніе-то, за кое-то онъ гърмо-гласно прослави Бога. Но исцеленіе-то неможеше да останеѣ тайно отъ човечы-те, оно видено би отъ едного отъ служители-те Климентови, за кое-то, пощо разуме онъ, обличи служитель-отъ за таквій-отъ неговъ поступокъ и строго му запрети еѣ да разгласяватъ чудо-то до где е живъ онъ.

Наконецъ, бидеещѣ одолепъ отъ старость-та и изнуренъ отъ тру-дове, помисли да се оставиѣ отъ епископство-то, не защо се уклоняваше отъ служеніе-то, на кое-то Духъ Светій го постави, но отъ благоговѣнъ страхъ да не се разоритъ дѣло-то Божіе. И така дой-де при царь-отъ и му велитъ: « преблагочестивій цару! Догде тѣ-лото ми помагаше за да се труда и грижа за църковни-те работи, кои-то, споредъ мое-то убежденіе, се по тешки отъ царски-те, до тога я го находехъ предосудително и не прилично да остава цър-ковъ-та Божія, която онъ ми я вручилъ мене; защо толко на нае-мникъ е свойственно да бегатъ и да оставатъ овците, кога видитъ да идетъ вълкъ-тѣ; а мене що ме понуждаваше да остава стадо-то Божіе, кога невидя никаковъ вълкъ? За тоа до сега я и неоставихъ, но сега како ти самъ видишъ, що старость-та и много други всекакви болести ми отниматъ силите, погрижисе за църковъ-та и постави правитель, кой-то да иматъ за едно со духовна-та сила и крепость тѣлесна, и така да можетъ да прииметъ на себе попеченіе за цър-ковъ-та. Исполни тоа последно мое желаніе; остави ми последни-те ми дни да побеседува со себе и со Бога; позгодно жилище нахо-да за себе монастирь-отъ; зате позволи ми да си уира тамо; можа ли я сега въ тая старость да предстоява за такви работи, които имаеѣ нужда въ много покрепки членови отъ мои-те? Апостолъ Павелъ

епископство-то го нарече дѣло, отъ което, по тая иста причина, требеть де се теглетъ всекой, който ставатъ совершенно неспособенъ за дѣло. Не остави еще при животъ-та моя пакъ да начнетъ да повенуватъ пърковъ-та, коя-то процвете и се възвиси въ мое-то правленіе; но сохрани нейзино-то благолепіе, како що рекохъ дай управленіе-то на други отъ мене по силни и по способни. Страхъ ми е да не некако отъ слабостъ-та моя работите дойдатъ въ лошо състояние . . . Царь-отъ, биденци поразенъ отъ тие нечаяни слова, така му отговори: « що велишь ти отче? можа ли я, ущо при животъ-та твоя, да гледа другъ да седишь на овой престолъ? Можа ли я да лиша царство-то свое отъ твои-те архипастирски благословенія? Отречуванъе-то твое отъ епископскій-отъ престолъ за мене е неприятно предзнаменуваніе, що и я ще се лиша отъ царскій-отъ престолъ. Да не съмъ оскорбилъ твое преподобіе съ незнайно, некое согрешуванъе; а ти, можеть бити, като щадишь насъ какъ отецъ, не сакашъ да обвинишь мой-отъ преступокъ и криєшь истина-та причина подъ видъ на слабостъ-та ви? Кажими, мола ти се, я су готовъ да изгледа тоа нещо и како синъ да изврача болестъ-та на свой-отъ отецъ. Ако пакъ за нищо неможешъ да укоришь насъ, защо самъ искашь да уядувашь тия, кои ни во що не уядиле тебе? Ни на клиръ-отъ можешъ да се плачешъ тъй не те слушать, зашто ти самъ, като си не родилъ чрезъ Евангеліе-то, си не избралъ себе и Богу, ни насъ можешъ да укоришь, що скоро се уклонявае отъ твои-те заповеди. Защо не правишь да плачеме като не оставишь безъ всекой причина? Послушай ме отче, ако ли не смея да ти реча, що всите твои просьби нематъ да ме склонатъ на твое то желаніе. Уволненіе се даватъ толко на люди недостойни, а ти имаишь велико достоинство . . »

Преклоняватъ се старецъ-отъ на царски-те слова и безъ да речетъ друго нещо за уволнуванъе, се вращатъ въ монастырь-отъ, на

тамъ найде помощника въ свое-то намереніе царъ отъ небесній; защото скоро по возвращеніе-то си падна въ болестъ, и, като предвиде своята смъртъ, даде на Болгарска-та чърковъ еще единъ прощальный знакъ, който състоеше въ преводъ на тая частъ на Пріодъ-отъ що недостигаше: все-то що се пеетъ отъ нова-та (Светла) Неделя до Петдесетница го преведе отъ Гъркій и го написа въ тоа кратко време. Отъ овде можеме да разумееме каковъ требетъ да билъ, кога билъ здравъ, той, който въ истата болестъ изнуряваше себе си съ трудове? Вистина внѣтрешній-отъ човекъ неговъ толко се обновяваше, колко вънѣшній-отъ истлеваше и той съ Апостола Павла можетъ да речетъ: « егда немоществую, тогда силенъ есмь. » Той направи завещанія, какъ за книги-те, що беше написалъ, така и за друго-то имущество, що му принадлежеше нему, или по добре да рече Богу, кому-то все относеше. Пощо раздели все на две части една половина остави на епископія-та, а друга-та на монастиръ-отъ, и ясно съ тоа показа какъ требетъ некой да добивать, и що раздѣлъ-отъ неговъ беше по Божіе мановеніе. Пощо украси съ таковъ начинъ даденій-отъ нему отъ Бога престолъ, положи и конецъ сообразенъ съ начало-то и се пресели у Господа. Свято-то тѣло негово би положено въ негова-та обитель во гробъ, що самъ той со собствени-те си рѣци беше устроилъ отъ десна страна на света трапеза, 916 година Іулія 27-й день.

Предъ кончина-та Климентова, некои отъ ученици-те негови бежа видели, що Светій Кирилъ и Методія бежа дошли да му предвозвестать за исходъ-отъ на животъ-та му. И ако той отиде и остави овдешна ва животъ, по благодать-та негова не не оставила и мощи-те на блаженнійотъ учитель еще и до сега правать чудеса, исцеляваещи всякакви недуги. Единъ боленъ, кому-то бежа исохле рѣци-те и нози-те, получи исцеленіе кога той священнодѣйствуваше. Народъ-отъ не знаеше за него кой е и отъ къде с, но кога онъ се вѣкъ начна да простирать

исцелени-те рѣци конѣ Бога, начнаха да го питають за причина-та на тоа благодареніе. Той отговори ти е Охридянецъ и иматъ неколко години отъ како боледувать до где не се реши да се поклонитъ на гробъ-отъ Свити-Климентовъ съ надежда да но той му пратитъ исцѣленіе. На рѣци и на нози се довлече онъ до гробъ-отъ на Светія-та и тамъ въ иступленіе виде старца, който, пощо го хвати за косите, му заповеда да станеть, тога той усети въ тѣло-то си трескъ, и му се стори како да се оближиха между себе кости-те му и да се удариха една отъ друга; защо тога членови-те му се совокупиха и жили-те му се расправиха да могатъ да се мърдаеть. Пощо си дойде въ себе си, усети да е совершенно здравъ, безъ да има некое раслабленіе; рѣците му и нози-те не бежа ветъе сухи; за тоа той тога застана на ноги-те си и съ благодарность простираше рѣци-те къмъ того, що му ѣ исцели. И кой незнаеть, говоритъ ученикъ-отъ му, колко бесни и други бълни получиха исцеленіе отъ страданія или като приходеха на гробъ-отъ, или толко като призовеа съ вера името Климентово! За те Болгари-те отъ малъ до великъ се исполнени съ неискажана любовь конъ паметъ-та а на нихній-отъ присній светій,

» О пастире добрій » ! восклицавать неговій-отъ жизнеописатель, како да предвидитъ будущее-то горе, соблюди отъ варварски нашествія твои-те чада, и сохраниа насъ во всекое време и особенно сега, кога се приближува скорбъ-та, кога немаме другого помощника, кога Скитскій-отъ мечъ се напоилъ съ крвъ Българска, кога рѣка язическа хвърля трупове-те на духовни-те твои чада да ѣ ядатъ птици-те небесни! Сокруши и ти нихъ съ десница-та Божія, коему ти служишь, и даруй миръ на люди-те твои, за да можеме мие да устроиме торжество-то твое и така вечно да прославляваме чрезъ тебе Отца и Сына и Светаго Духа » Аминъ.

Бѣлѣжнѣ. Много лица на направихъ прегледуваніа въру животъ-тъ на Свети Климента. Едно отъ такъ лица се заведо и да направя една историческа критика въру този животъ, въру работи-ти кон-то се намирътъ въ него и въру Симеоново-то време. Тона лице ми извѣстива още че има тона житие на цѣло, и че въ българскій-тъ преводъ най важни-ти му работи за нашия-тъ Исторіиъ смъ отпуснати, а пакъ работи-ти, кон-ти за днешно-то време нивагъ никаква познъ, се намирътъ на дълго.

КРАТКО ИЗСЛѢДОВАНИЕ

и а.

БЪЛГАРСКЪ-ТЪ ДРЕВНОСТЪ

ОГЪ

ГАВРИЛА КРЪСТОВИЧА. *)

На вси-ты народы начало-то ея губи въ нощъ-тѣ на время-та, но по вече начало-то на оныя бѣдны народы, кои-то не сѣ имали испърво ни нисаніе ни писатели, и на кои-то и послѣдни-ты исторически списанія, ако и да сѣ имали таквы-зи, или сѣ сѣ всѣмъ изгубили, или не сѣ сѣ до днесъ открыли. Такъвъ е и нашій Българскій народъ, и за това не само за начало-то му, но и за сичкъ-тѣ вообще неговѣ Историѣ знаемъ само онова что сѣ произволили да напишѣтъ чужди-ти писатели, кои-то не сѣ означавали вообще за него, освенъ что сѣ слухомъ и неизвѣстнимъ негли преданіемъ научили, и что е было нужно за обясненіе и допълненіе на свой-тѣ имъ Историѣ. Приложи и това че тѣ чужди писатели не сѣ можили вообще да имѣтъ и повече свѣденія за сѣверны-ты,

*) Българска-та Книжница благодари душевно Г-на Кръстовича за »Изслѣдованіе-то на Българскъ-тѣ Древности,« и сѣ надѣе че и други негови трудове ще сѣ одостои да виѣстѣва у Българскы-ти Книжници.

какъ-то нашия-тъ, народы, понеже, спорядъ право-то замѣчаніе Шлецера ¹⁾ южни-ти Европейци, какви-то сж были они, не сж имали тогава никакво сношеніе и сообщеніе съ обширныя-тъ сѣверный миръ, кой-то ся е простиралъ далеко задъ Дунавъ-тъ, и гдѣ-то сж отъ край живѣли Българе-ти.

Но понеже немами свои списатели, нужда е да ся възблагодаримъ и съ оныя чужди описанія, были какви были, ако щемъ да знаемъ и ми нѣчто за наши-ти бѣдни праотцы. И тія описанія были бы пакъ доволни, и негли ся бы объяснили едно съсъ друго, ако бы възможно да ся събержтъ вси-ти на едно мѣсто. Но това бы было много трудно, и бы искало мжж многоученъ, кой-то да бы знаалъ почти вси-ти Европейски и Асійски языцы, понеже почти въ вси-ты бы намѣрилъ нѣчто написано или забѣлежено за Българи-ты, защо по времени Българе-ти ся сж наишли въ сѣсѣдство или въ сношеніе съ различни други народи много или малко просвѣщени и образовани, и слѣдователно сѣки отъ нихъ е по случай написалъ малко или много за Българи-ты. Такви сж, на примѣръ, Армене, Персяне, Арапи, Турци, Маджаре, Руси, Латіни различнаго рода, и найпаче Вѣзантійски Римляне или Гръци. Тіе послѣдни-ти сж писали най много за Българи-ты какъ-то и за други тѣмъ подобни народи, и изъ нихъ вообщо черпять свои-ти свѣденія, кои-то пишжтъ за Българскж-тъ Исторіѣ.

Но за да бы ся прѣдставило нѣщо по пълно за тѣзи Исторіѣ, нужно е предварително, като ся каже отъ гдѣ происходитъ Българскый народъ, да ся издири дами и секога ся е Българе наричалъ,

(¹) Несторъ Шлецеръ. Томъ 1. стр. 124 превод. на Русск. изд. 1816.

или му ся сж давали и други нѣкои имена отъ различни-ти писатели, и най послѣ да ся види и какво сж племе были отъ начала, то есть какъвъ ли сж языкъ отъ край говорили, защо и то е много полезно да ся знае. Вси тѣя работы сж наистинѣ много мѣчны, но не трѣба да ся отчайваме, и всякій любородець соотечественникъ длѣженъ е усердно да ся труди, и да изложи доблѣственно по силѣ-тѣ си свои-ты за нихъ мнѣнія, защо така само бы могло да ся принесе нѣкой свѣтъ на тѣмны-ты начала нашея исторіи. Тѣзи отечественна длѣжность исполняюще по возможности и мы, наехмы ся да изложимъ тука за нихъ наши-ты немощны изслѣдованія и мысли, кои-то и за да представимъ нѣколко чинно и іасно, щемъ да ги раздѣлимъ на три различни глави, спорядъ три-ты различни предмети за кои-то щемъ да говоримъ, то есть 1° гдѣ сж были първители Български жилища, 2° подъ кои парыцателни имена сж были представени отъ начала въ Історіѣ-тѣ, и 3° какво славенско ли или друго нѣкое племе сж были отъ край Българе-ти.

ГЛАВА I.

ГДѢ СЖ БЫЛИ ПЪРВИ-ТИ БЪЛГАРСКИ ЖИЛИЩА.

Спорядъ почти вси-ты лѣтописцы, Българе-ти ся сж явили най ветхо неселени на сѣверовѣстокъ отъ Азовско-то море по край рѣкж-тж Волгж писуемж отъ ветхо Влѣга¹⁾, отъ коиж-то казвать и че ся назвали Влѣгаре и по това Блѣгаре. Това ны казува именно Вузантийскый Историкъ Нѣкифоръ Григора пишжщи: » По на та-
 » такъ и по на сѣверъ отъ Дунавъ-тж има едно мѣсто пространно,
 » и рѣкж голѣмж чрезъ него текущжж, коиж-то тамошни-ти
 » жители именувать Волга, и отъ коиж-то Българе-ти, сжще ис-
 » първо Скѣди, прѣли сж свое-то сегашно имя »²⁾. То е вѣро-
 ятно, ако да гледамы че и други Славенски племена сж прѣли та-
 кви-зи названія отъ рѣкы при кои-то живѣли, какво-то пише и
 Несторъ говорящи: » Отъ тѣхъ Словенъ разыдошася по земли и
 » прозвашася имени своими, где сѣдши на которомъ мѣстѣ, тако и
 » прозвашася: іако пришедше сѣдоша на рѣцѣ именемъ Морава, и про-
 » звашася Морава... на Вислѣ рѣцѣ и прозвашася Ляхове (като Вис-
 » лѣхове) а нини отъ тѣхъ Ляховъ прозвашася Поляне (живущіе на
 » пространныхъ поляхъ, какъ-то тѣкува Шлецерь стр. 143), нини
 » Поморяне (живущіе по море-то),... а друзии Деревляне, зане сѣдо-
 » ша въ лѣсѣхъ, а нини сѣдоша на Двинѣ, и... рѣчки ради
 » іаже втечетъ въ Двину именемъ Полота, прозвашася Полочане.³⁾»

¹⁾ В. Лѣтопись суздальская.

²⁾ *Χωρὸς τῆ ἐστίν ἐς τὰ ἐπὶ κείνῃ τε καὶ βορείῳ τέρῳ τοῦ Ἰστροῦ καί μινος, καὶ ποταμὸς ρέων δι' αὐτοῦ οὐ μικρὸς Βοὺ λ γ α ς αὐτὸν ὀνομάζουσιν οἱ ἐγγύ-
 ριοι, ἀφ' οὗ δὴ καὶ αὐτοὶ τὸ τῶν Βουλγάρων μετελήρησαν ὄνομα, Σχόθαι τὸ ἐξ
 ἀρχῆς ὄντες.* Niceph. Greg. C. II §. 2.

³⁾ Несторъ Гл. I. у Шлецера Том. I. стр. 113—114—145.

Час. II. Книж. 10.

Така ся назвали Моравяне, отъ рѣкѣ Моравѣ, Полаби отъ рѣкѣ Лабѣ (Елбѣ), Ободрити, отъ рѣкѣ Одрѣ (Одѣ;а) и проч. Но отъ другѣ странѣ названіе-то на Българи-ты отъ реченѣ-тѣ рѣкѣ Волгѣ види ся сумнително, защо тая рѣкѣ отъ древны-ты греческы и римскы списатели ся наричала, и днесъ іоше отъ восточны-ты писатели и народы ся нарича, инакъ. На примѣръ: Иродотъ ѣх називава Оаръ¹⁾ поне какво-то мысли Шафарикъ²⁾ спорядъ Клапрода³⁾; Итоломей ѣх нарича Ра⁴⁾; Агатимиръ, Рос⁵⁾; Амміанъ Марцеллинъ, Ра или Рау⁶⁾; Мордвини или Мокшини-ти, племя Финско, о-

¹⁾ Ἰπὲρ δὲ τῆς ἐρήμου (τῆς ὑπὲρ τῆς Βουδίνων χώρας) Θεσσαγέται οἱ κέρουσι, ποταμοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν τέσσαρες μεγάλοι ρέοντες διὰ Μαιντέων ἐκδοδοῦσιν ἐς τὴν λίμνην καλομένην Μαιήτην, τοῖσι ὀνόματα κέεται τάδε: Λύκκις, Ὀ α ρ ο ς, Τά ν α ῖ ς, Σύγγις, Herod. IV. 123. Назначимъ обаче тука че, ако наистинѣ Иродотъ о шялъ съ рѣчѣ-тѣ Ὀ α ς да подразумѣе Волгѣ, погрѣшно казва че та ся истичала въ Меотидѣ или Азовско-то море, защо сѣки знае че ся истича въ Каспійско-то. Той писатель помянува и другѣ рѣкѣ именемъ Ἰγγις, коя-то ся, каже, излива въ рѣкѣ-тѣ Танаисъ. αἰς δὲ Τά ν α ῖ ν τοῦτον ἄλλος πρταμός ἐσθάλλει, τῷ ὀνομά ἐστι Ἰγγις. » Herod. IV. 57. Ако гледамы на Истхо-то греческо произношеніе, Ἰγγις (δασυνόμενον) е равно съ Вургисъ, а отъ него до Вулга или Волга нема голѣмѣ разлики. Гръци-ты и до днесъ іоше казватъ по просто, вмѣсто Βούλγαροι, Βούργαροι. А что пише Иродотъ че тая рѣка Ἰγγις ся изливала въ Танаисъ, то можемъ да речемъ че е падналъ и той въ истѣ-тѣ Географическѣ погрѣшкѣ, въ кой-то и Византийскый Теофанъ Исаакъ, кой-то пакъ напротивъ пише че въ Аталъ, сирѣчь Волга, ся истиче Танаисъ. Theoph. p. 296 ed. Pag. А и за Ὀ α ς Иродотъ не казва ли че ся излива въ въ Меотійско-то езеро (Азовско-то море), кога Волга ся излива въ Каспійско-то море ?

²⁾ Славен. древ. превод. Русск. Т. I. К. III. §. 22 Б. стр. 214.

³⁾ Klaproth Tableaux histor. de l'Asie p. 23 — 24, 245.

⁴⁾ Ptolémeus Geogr.

⁵⁾ » Τῶν δὲ λοιπῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ποταμῶν ἐμβαλλόντων τε εἰς διαφόρους θαλάσσας ἰαξάρται μὲν καὶ Ἰζῆς, καὶ Ῥῶμιον, καὶ Ῥῶς, καὶ Κύρος καὶ Ἀράξις, εἰς τὴν Κασπίαν ἔντας θάλασσαν. » Ἀγαθ. Γεωγρ. Βιβλ. II. Κεφ. 10.

⁶⁾ Ammian. Marcellin.

битающе на рѣкѣ-тѣ Черемчанѣ, и днесъ іоше ѿ называватъ Ра или Рау ¹⁾; А Турски-ти народи, отъ средни-ты вѣковы даже и до нынѣ, наричатъ ѿ Адал и Идел . Отъ тамо можилъ бы да ся попыта человекъ: дали Българе-ти ся сѣ нарекли отъ рѣкѣ-тѣ Волга, или она паче ся е нарекла отъ Българы-ты. Но явно е че не треба да гледамы какъ ся е наричала отъ чужды-ти, но какъ отъ Славенскы и помѣстны-ты народы. А что она ся е зовела Волга отъ Славяны-ты, това виждамы и отъ Нестора, и отъ другы Русскы стары рѣкописи, обаче Шафарикъ пакъ дума, че не може да каже какъ ветхо-то Славянско имя на тѣзи рѣкѣ е было Волга.

Какъ да е да е, за нареченіе-то на имя-то Българе има и друго мнѣніе, кое-то не е излишно да помянемъ тука. Двоица изъ Византійски ти Істориографи, Генесій ²⁾ и Левъ Діаконъ ³⁾ пишуть че Българе-ти (поне оне кон-то ся преселили въ Музіа) нарекли ся така отъ Българа своего начальника. Но мы такового имени Българскы начальникъ въ історіѣ-тѣ не находимъ. Наистина въ лѣто 538 Оеофанъ ⁴⁾, Анастасій Библиодикарь ⁵⁾ и Павелъ Діа-

¹⁾ Шафар. Слав. древ. Т. I. кн. III. §. 22 Б. стр. 214. — Шафарикъ назначава іоше, спорядъ Клапроа (Tabl. de l'Asie p. 240.), че Казански-ти Турци называемы обыкновенно Татаре, наричатъ изъясно тѣжъ рѣкѣ само Иделъ, а Вяткѣ рѣкѣ, Наукратъ-Иделъ, а Камѣ рѣкѣ, Колманъ-Иделъ, и че по языкъ-тѣ на Чувашы-ты, кои живѣють на Волгѣ, всяка рѣка ся нарича Адалъ.

²⁾ Genesius p. 85 ed. Bonn. οἷς (Βουλγάροις) τὸ γένος . . . ἀπὸ Βουλγάρου κυρίου ὀνόματος, ὃς παρὰ Ῥωμαίων ἐν κατοικήσει Δορυστόλου καὶ τῆς Μουσίας γενένητο.

³⁾ Leo Diaconus Lib. VI §. 8 ὁμονύμως δὲ τὴν χώραν ἀπὸ Βουλγάρων τοῦ σφῶν φυλάρχου Βουλγαρίαν καλέσας.

⁴⁾ Theophan. chron. p. 184 ed. Paris.

⁵⁾ Anast. Bibliothec. p. 338 id.

конъ¹⁾ пишѣтъ че Българе-ти влѣзли презъ Дунавъ-тъ въ Мѣзіѣ съ дво-
ица свои кральовы (δύο ῥῆγες) отъ кои-то единъ-тъ ся зовалъ Бъл-
гаръ (Οὐούλγης Vulger); но отъ него не бы можили Българе-ти да ся
нарекѣтъ така, понеже първо той краль имъ ся убилъ тогава, а они
ся завържили пакъ назадъ презъ Дунавъ-тъ, и второ Българе-ти и
преди него іоше много время ся именовали така. — Дегинъ (Des-
guigne) въ своиѣ тѣ общѣ історіѣ на Унны-ты и на Татары-ты пи-
ше че, отъ осемъ сынови,²⁾ кои то оставилъ Ноевъ сынъ Іафетъ,
седмыя-тъ, именемъ Камаръ или Гомаръ, кой то въ священно то пи-
саніе ся именува Гоморъ, дошълъ та ся населилъ при рѣкѣ тѣ Е-
телъ или Волгѣ, и родилъ тамъ двоицѣ сыновы именемъ Българъ а
и Баадаса, кои-то направили сѣки по единъ градъ своего имени, и отъ
кои то първыя-тъ былъ отецъ на Българы-ты.

Было то какъ было; Българе-ти ся сѣ явили, какъ-то рекохмы,
испърво населени по край рѣкѣ тѣ Волгѣ, и отъ тамо ся сѣ послѣ
преселили и дошли на самъ. Мовсей Хоренскій, арменски лѣтопи-
сецъ пятаго вѣка³⁾ пише че въ негово то время и много преди
него, Българе-ти были знаени въ Арменіѣ като единъ силенъ на-
родъ, кой то живялъ много далечъ отъ Кавкаскы ти планини, и и-
менно между Тапайсъ или Дома, Ателъ или Волгѣ, и Меотійско то

¹⁾ Paul. Diac. Hist. Misc. Lib. XVI p. 460.

²⁾ Тѣ сынове, спорядъ Дегинъ, были: 1° Тюркъ, отецъ на Турцы-ты, Та-
тары-ты, Монголы-ты, Игуры-ты и Хатаи-ты; 2° Харзъ или Хъзаръ, отецъ
на Хазары-ты; 3° Саклабъ или Склабъ, отецъ на Славяны-ты; 4° Русъ,
отецъ на Русы-ты или Московцы-ты; 5° Манинахъ или Мамеликъ, отецъ на
Готы-ты или Сквы-ты именуемы Вагюбы и Маглонгы; 6° Звинъ или
Чинъ, Джинъ и Синъ, отецъ на Чинезы или Кинезы-ты; 7° Камаръ или Го-
маръ, отецъ на двоицѣ сыновы Българъ а и Баадаса, населившія ся при рѣкѣ-
тѣ Волгѣ; 8° Тариджъ, отецъ на Тюркмены-ты.

³⁾ Той умрелъ въ лѣто 461.

Езеро, сирѣчь Азофско-то Море ¹⁾. Истыя-тъ лѣтописецъ приказва че « въ царство-то царя арменскаго Аршага или Арсака 1-го то » есть отъ л. 129 до л. 116 преди Христа, въ голѣмы-ти Кавкаскы » планины, гдѣ-то было Българская земля, случили ся голе- » ми мятежи и размирици, и много жители тогава оставили тамъ » отечество то си, и отишли та ся населили въ Арменіѣж, подѣ рѣ- » кж-тж Гогъ, въ много плодовиты и житопроизводни земи, гдѣ то » сѣдѣли много время » ²⁾. Тойже лѣтописецъ на друго мѣсто ка- » зва че начальникъ на това Българско поселеніе былъ Вжгжтуръ » или Вугундуръ Булгаръ Вжидъ, че отъ негово-то имя Вжидъ » оная область, коя-то отъ ветхо ся именовала връхня и Бездревна » Басенъ, тогава ся нарекла Ванандъ ³⁾, и че отъ имена-та на » братія-та и на потомцы-ти неговы назвали ся и села-та, и ся » називавать, каже, така даже до днесъ » ⁴⁾. Отъ тыя Мовсеевы наз- » наченія ся види какъ въ речено-то время, то есть въ вторыя-тъ вѣкъ преди Христа, Български-ти жилища ся простирали даже до Кавкаскы ти горы.

Оеофанъ Исаакъ ⁵⁾, Шикифоръ Патріархъ ⁶⁾ и изъ нихъ Ана- » стасъ книгохранитель ⁷⁾, и Јорнандъ ⁸⁾, полагають и тѣи древны-ты

¹⁾ Виж. у Le Beau hist. du bas Emp. t. VII. p. 141 not. 2, и Шафар. Слав. древ. Том. 1. Кн. I. §. 8, № 10, стр. 331.

²⁾ Moïse de Chor. hist. L. II. с 9.

³⁾ Това мѣсто бѣ часть отъ область-тж Араадскѣж (Lebeau ibid. t. III. p. 283 not I.) Мовсей Хоренскый дума (кн. II. гл. 65) че въ Басенъ ся сливали рѣкы-ты Мурцъ и Ерасхъ.

⁴⁾ Moïse de Chor. hist. L. II. с 6.

⁵⁾ Theophan. chron. p. 296 — 297.

⁶⁾ Niceph. brev. hist. p. 22.

⁷⁾ Anast. bibliothec. p. 113.

⁸⁾ Jornandes de rebus Gothicis c. 5.

Български жилища надъ Меотійско то Езеро между рѣки ты Танаисъ, Ателъ и Куфисъ, кои то обаче рѣки Феофанъ много погрѣшно описва ¹⁾).

Ако тѣя назначенія сѣ точни, и ако градъ-тѣ Болгари въ Руссійскѣ-тѣ Казанскѣ Губерніѣ е былъ отъ край, какъ-то и послѣ до 1396, первенствующій градъ на Българы-ты, треба да исповѣдамы че древни-ти оиѣ Български жилища, кои-то послѣ нахходимъ въ Исторіѣ-тѣ названи сѣ имя то на Древня Болгарія, Велика Болгарія ²⁾ и Черна Болгарія ³⁾, были много пространни, какъ-то можи да ся увѣри всякій като погледне на хартѣ-тѣ. Освенъ това Българе-ти, кога-то дойдохъ на самъ и ся преселихъ въ сегашнѣ тѣ Българіѣ, не дойдохъ сички ти, но останахъ по много-то въ стары-ти свои жилища, кои-то Византіѣ-ти именувать, какъ то рекохмы, Великѣ Българіѣ и Чернѣ Българіѣ

¹⁾ Той говори , че Ателъ, величайша рѣка нисходящая отъ Океанъ-тѣ излилася въ Меотійско-то Езеро, че Танаисъ нисходящій отъ Івирийскы-ты двери въ Кавкаскы-ти планины, слилася въ рѣкѣ-тѣ Ателъ, и че Куфисъ или, по Нікифора, Кофинъ, и стекающійся въ края-тѣ на Черно-то море при Некропчѣ, гдѣ-то стои мысъ именуемый Овново лице, происходитъ отъ соединеніе-то на Танаисъ съ Атела, раздѣляющагося на двѣ отгорѣ надъ Меотіда. » Все това е погрѣшено: Ателъ сляза отъ сѣвернѣ-тѣ руссійскѣ странѣ, и като ся собира съ рѣкѣ-тѣ Камъ при ветхыя-тѣ Българскы столный градъ Болгаръ, отходи та ся истича въ Каспійско-то море. Танаисъ сляза, не отъ Кавкаскы-ты планины, но отъ кѣмъ-то Москвѣ изъ посреди Русіѣ, истичася въ Азовско-то море, т. е. въ Меотійско-то езеро, безъ да ся сбере ни съ Атела ни съ Куфиса. А Куфисъ, кого-то днесъ именувать Кубинъ, происходитъ, той, изъ Кавкаскы-ты горы, и като възлаза до нѣгдѣ на сѣверъ, врашася кѣмъ западъ и ся истича въ Черно море гдѣ-то и Феофанъ показва.

²⁾ Ἡ παλαιὰ Βουλγαρία ἡ μεγάλη (Theophan. p. 297), ἡ παλαιὰ καλουμένη μεγάλη Βουλγαρία (Niceph. brev. hist. d. 22). Видѣъ и Parg. Jov. de Leg. Moscov. p. 124, 125.

³⁾ Ἡ μικρὰ Βουλγαρία (Const. Porph. de admin. imp. C. 12 et c. 42).

За тѣя тамо останѣлы-тѣ Българы часто поменувать Россійскы тѣ и Восточны-тѣ Арабскы и Персійскы лѣтописцы и списатели. Тѣи Българе населяли въ 10-тѣ вѣкѣ сичко-то теченіе на Волгѣ отъ устїе то и даже до едно голямо разстояніе на внутреннѣ-тѣ Русїи. Чрезъ тѣзи рѣкѣ они правили много тѣрговїи съ Мюсюманы-тѣ, и спорядѣ тѣя нѣхны сношенїя мнозина стапѣли Мюсюмане. Тѣхно то царство ся държало тамо за много время, и много пѣти правили и война съсъ Русы-тѣ. А най послѣ были разбити и покорени отъ Татарскаго хана Батѣ, внука Чингисханова, въ лѣто 1232-1235, и по сетѣ въ л. 1490 были завладени отъ Русы-тѣ, кои-то и до нынѣ владѣять тѣя мѣста.

Отъ все това ся доказва історически че Българе-тѣ живѣли наредѣ въ речены-тѣ при Волгѣ мѣста отъ 2-тѣ вѣкѣ преди Хріста до 15-тѣ слѣдѣ Хріста, то есть прѣвъ цѣлы 17 вѣковы. А то като е така, кой може ни каза основателно че не сѣ живяли тамъ и преди тѣя времена, и че не сѣ были таможде нѣхны-тѣ пѣрви и сѣщїи жилища, и за коя причинѣ бы ходили безъ никое вѣрно доказателство да гы тѣрсимѣ на друго мѣсто, и за коїѣ причинѣ да полагамы че дошли, не знамѣ какъ и кога, изъ Скандинавіи, като Франциска Ирїніка ¹⁾, или изъ внутреннѣ-тѣ Асїи, като другы нѣ-кои; понеже, какъ-то по добрѣ разминшява Шафарикъ, « големи-ти » и многочисленни-тѣ племена проваждатъ поселенїя като единѣ из- » бытѣкъ, единѣ рой, изъ многолюдность-тѣ си въ чюжди страны, » и коренно-то племѣ, и да ще и да не ще, не исходи никѣдѣ изъ » наслѣдственнѣ-тѣ своїѣ земѣ, коїѣ-то си е придобылъ съсъ потѣ-тѣ » на чело-то си: то въ неїѣ си порасва, въ неїѣ си озрѣва, въ неїѣ » си и умира; само вѣтвы-тѣ му могатъ или самы да ся отдѣлятъ,

²⁾ Franciscu Irenicu L. VI. с. 32.

- » или насилно да ся оттрѣгнѣтъ, а главно-то племе си остава не
- » докачено тамъ, гдѣ-то прѣзъ тысяща години е пушало дълбоко
- » въ земли-тъ корени-ты свои, тамо и чака своѣ-тъ часть. »¹⁾

ГЛАВА II.

ПОДЪ КОИ НАРИЦАТЕЛНЫ ИМЕНА СЖ БЫЛИ ПРЕДСТАВЕНИ БЪЛГАРЕ-ТИ ОТЪ НАЧАЛА ВЪ ИСТОРИИ-ТЪ.

Като видѣхме гдѣ сж испърво живѣли Българе-ти, треба да издиримъ и дали ся сж секога Българе или инакъ нѣкакво наричали.

Какъ ся сами себе отъ ветхо именовали, това не можемъ никакъ да знаемъ, защо никое тѣхно, или поне като отъ тѣхнѣ странѣ представено, Историческо показаніе за това не имамы. А у чужди-ти древни писатели толкова малко точны описанія находимъ за всити почти сѣверовосточни страни и народы, що бы было не възможно да знаемъ неоспоримо кое сж собственно или нарицателно имя давали и на Българы-ты. Нека видимъ обаче каквы народы полагаѣтъ тамъ гдѣ-то видѣхмы че живѣли исперво Българе-ти, и кои отъ нихъ е по вѣроятно да сж были сжщи-ти Българе.

Иродотъ най-ветхий Историкъ Гречески, писавшій около 450 лѣта преди Христа, казва че, между Дона, Волгѣ и Меотидѣ, обитали, по негово-то време, народъ глаголемый Сауromати, или,

¹⁾ Шафар. Славян. древ. Т. I. Книга III. §. 23 стр. 263. Москва 1837 — 1838.

какъ-то ги други називавать Сармати ¹⁾, кои-то, казва опъ, были рождени отъ соединеніе-то на Амазонки-ты съ нѣкои Скудыны момцы, кога-то Амазонки-ты, бывше побѣждены при Оермодонта рѣкѣ и поробены отъ Грыцы-ты, возставше на оныя кои-то ги закарвали презъ Черно море съ три корабы избили сичкы-ты и съ помощь-тѣ самѣ на волны-ты морскы, защо не знаили да управлявать корабы-ты, излѣзли на сухо при Меотидѣ въ земѣ-тѣ на свободны-ты Скуды, и начали да плѣнять и да правять различни пакосты, отъ кои-то Скудити ся принудили да дигнать оружіе противу нихъ; но като познали че сѣ жены, разсѣдили помежду си за по добро да ги измамьтъ съсъ любовь-тѣ, и така избрали и имъ проводили изъ помежду си най хубавы-ты момцы, съ кои-то залюбившесе скоро оны, придумали ги да си змынѣтъ все що имѣтъ, да си оставять отечество-то, и да ся преселятъ съ нихъ на друго мѣсто; и така прешедше заедно Тананса, отишли три дни на Востокъ отъ тѣхъ рѣкѣ и три дни на Сѣверъ отъ Меотійско-то езеро, и ся заселили тамъ гдѣ-то и днесъ, каже, іоше живѣють; и жены-ты имъ вѣдять на конь, ходять на ловъ и на бой съсъ и безъ мѣжје-то, и ся облачѣтъ като мѣжи какъ-то и отъ ветхо; а языкъ Савромати-ти употребявать Скудскы, ако и не толкова право и чисто, защо Амазонки-ты не бѣхъ могли да ся научять добрѣ Скудски).

¹⁾ Савромати или Сармати е рѣчь сложна, какво-то Іаксамати, Ассамати, Агамати, Харимати, и происходитъ вѣроятно изъ Мідскы-ти слова Савр или Сара, Персійско-то сар или сер, кое-то значи главѣ степь или пустыня, и мат кое-то ще каже народъ (Шаф.) Слав. Древн. (Г.І. Кн. II. стр. 274 и 321). Страбонъ помянува нѣкой-си Оракійскы народъ именемъ Сарапары, кои-то претѣкува названіемъ главосѣчцы «φασὶ δὲ καὶ ὁρακίων τινος, τοὺς προταγομένους Σαραπάρας, ἵνα κεφαλοτομήουσιν, οἵηται ὑπὲρ τῆς Ἀρμενίας» (Страб. VI. 14), отъ кое-то ся види че рѣчь-та сара = сар = савр, значи воистинѣ главѣ.

²⁾ Herodot. hist. I. IV с. 21, 110 - 117.

Отъ това Продотово, по видимоу мѣтологическо, повѣствованіе, познавъся че Савромати-ти не живѣли отъ начала тамо по были при-шелци. Діодоръ Сикелійскій гы показва такожде пришелци, и казва че дошли изъ Мидіѣ на рѣкѣ-тѣ Танаисъ во время владчества Ску-довъ въ Мидіѣ и въ Малѣ Асіѣ, то естъ около 633- 605 годи-ни преди Хріста, и че слѣдъ много время умножившесе тамъ, завла-дѣли голѣмѣ часть отъ Скудіѣ, и като убивали до единъ покорени-ти имъ люди, содѣлали по вече-то отъ неѣ земѣ пустѣ ¹⁾. Подо-бно Пливій говори че Сармати-ти, какъ приказвѣтъ, сѣ Мидска по-рода ²⁾, Іулій Солонъ полвѣсторъ пише и той че Сармати-те проис-ходили отъ Мидяны-ти ³⁾. Помпоній Мела показва това исто-то, ка-то дума че Сармати-ти были народъ обичаемъ и оружіемъ прибли-жающійся къ Пардояномъ ⁴⁾. Така спорядъ древны-ты писатели Сар-мати-ти происходили отъ прежни-ти Мидяны, а Мидяне-ти сѣ бы-ли единоплеменни и позднѣйши-ти Партяни, на кои-то языкъ-тѣ ся мало отличавалъ отъ Мидскыя-тѣ ⁵⁾; кое-то показва довольно че Савромати или Сармати-ти не сѣ были Българе.

¹⁾ Diodor. Sicul. L. II c. 43: τῇ δὲ ἐκ τῆς Μιδίας [ἀποικίαν] παρὰ τὸν Ταναχί, κλιθεῖσιν ἢ τῶς λαοὺς Σαυρομάτας ὀνομασθῆναι.

²⁾ Plin. hist. natur. L. VI c. 7 § 19. Sarmatae Medorum, ut ferunt, sebiles.

³⁾ C. Iul. Solin. Ultra Sauromatos in Asia sitos . . . quibus originem Medi dederunt.

⁴⁾ Pompon. Mela L. III. c. 4: gens habitu armisque Patricæ proxima.

⁵⁾ Шафар. Сл. древн. Т. I. кн. II. Стр. 313. (Противу тѣя точны и вѣроятны свидѣтельства не знамъ какъ Византійскій хронографъ Іоаннъ Ма-дала пише че ужъ Пардояне-ти были преселници отъ Скиѣя, говорѣющи какъ Состръ 1-ый царъ Египетскы, покоривъ всѣхъ Асіѣ и Европѣ и Скиѣѣ и Мв-сіѣ като ся завращалъ на Египетъ, зель съ себе отъ Скудіѣ до 150000 из-бранны мѣжи юнацы, кои-то преселилъ въ Персіѣ, и кои-то отъ Персыны-ты ся нарекли Пардояне, защо Пардояне, по персіѣскы. шло да каже Ску-

Освенъ това що казахмы, Скулаксь и Евдоксь пишжтъ че на-
родъ-тъ Сармати, или, какъ-то гыони пишжтъ, Сурмати (Сжрмати),
обитали ющи на тѣхно-то время, сирѣчь около 390 и 360 години
преди Хріста, по Меотійско-то поморіе на Западъ отъ Тана-
исъ ¹⁾, изъ кое-то ся познава че за малко слѣдъ Иродота той на-
родъ началъ да прехожда прѣзъ Дона на Европѣ, гдѣ-то като му
ся увеличавала сила-та отъ години на години по вече, распростра-
нился отъ Дона даже до Вистулѣ ²⁾, покоривъ подъ себѣ какъ-то
Скуды-ти, така и туземни-ти Славянски жители, кои-то обитали
тамо отъ незапаметны времена подъ собствени-ти имъ имена Венди,
Словени и Анти, а въ 4-тъ вѣкъ е престанѣло напрасно да
ся чува вообще имя-то имъ въ Історіѣ-тъ ³⁾. Сармати-ти сжъ въ
прочемъ подраздѣлявали и на особни племена подъ названіемъ Іакса-
мати или Иксамати, кои-то живѣли на восточныя-тъ брегъ Ме-

они: Ἐκλήθησαν ἀπὸ τῶν Περσῶν Πάρθοι, ὁ ἐστὶν ἐρμηνευόμενον [Περσικῇ διαλέκ-
τῳ Σκύθαι (Ioan Malalas L. II. p. 26 ed. Bonn).

¹⁾ Scylax Cargand. Periplus p. 30 — 31 V' Σκυθία, Ταυρός: « κα-
θ' ἧκουσι γὰρ ἐκ τῆς ἐξω θαλάσσης ὑπὲρ τῆς Ταυρικῆς εἰς τὴν Μαιώτιν λίμνην
Συρμάται ἔθνος, καὶ ποταμὸς Τάναϊς ὀρίζει Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην. » — Eudoxus
ap. Steph Byzant. S. V' Συρμάται --- Скулаксь обаче ся видн да различа-
ва Сурматы-ты на западъ отъ Танаисъ, отъ Савроматы-ты оставшія на вос-
токъ отъ тѣхн рѣкѣ, понеже по долцѣ начиная описаніе-то на Асіѣ, дума:
• първия-тъ Асіѣскы народъ нататакъ отъ Танаисъ е Савроматы-ти, кои-то
сж женовладѣеми. » Ἀπὸ Ταναϊδὸς δὲ ποταμοῦ ἄρχεται ἡ Ἀσία, καὶ πρῶτον
ἔθνος αὐτῆς ἐστὶν ἐν τῇ Πόντῳ Σαυρομάται· Σαυροματῶν δὲ ἐστὶν ἔθνος γυναι-
κρατούμενοι.

²⁾ Это що пише Агаѣмниръ за тѣхн новѣ Сарматіѣ: Τῆς Γερμανίας μετὰ
τὸν Οὐίστοϋλαν ποταμὸν ἔχεται ἡ Σαρματία ἀναλαμβάνουσα πολλὴν γῆν καὶ πολ-
λὰ ἔθνη καὶ τῆς ἐτέρας ἡπείρου [τῆς Ἀσίας], μένουσα δὲ πως ἀποτερματίζει τὴν
παρὰ Εὐρώπην λίμνην τὴν Μαιώτιδα (Ἀγαθμ. Γεωγρ. Βιβ. 6'. Κεφ. 4).

³⁾ Шлар. Славян. древ. Т. I. Кн. II стр. 272 — 274.

отійскаго езера при устіе-то на Танаисъ¹⁾), и были, спорядъ нѣкои-
си²⁾), Меотійци-ти; Роксалани или Роксолани, кои-то обита-
ли черноморскыя-тъ брегъ между Днѣпра и Дона³⁾); Азигы, кои-
то живѣли, едни, около Тисъ и Дунава, а други, въ нынѣшнѣ-тъ
Подляхій (Podlachia) или Подляшіе въ Полшѣ⁴⁾), и Алани, кои-то
Клапродъ доказва какъ были сѣщи-ти Кавкаски Алвани живущіи въ
Стравоново-то время, то есть около 20 лѣто по Хріста, на брегъ-тъ
Каспійскаго моря на сѣверъ отъ Кавкаса⁵⁾), и кои-то насетиѣ Исто-
рія-та ны показва на тры различни мѣста: 1° при рѣкѣ-тъ Дона на
восточныя-тъ брегъ Меотійскаго езера, отъ гдѣ-то ся распростра-
няли на сѣверъ и на югъ; 2° между долиня-тъ Дунавъ и Днѣпръ на
черноморскыя-тъ брегъ заедно съ Роксоланы-ти и други Сарматы,
отъ гдѣ-то въ 2-тъ вѣкъ нападали на Римскѣ-тъ Имперіи; и 3° на

¹⁾ Pompon. Mela L. I. c. 20.

²⁾ Безименный сочинитель на Πόντου ἐξέινου καὶ Μηώτιδος λίμνης
πρὸς πλους называсмо-то списаніе що стои слѣдъ Скулакса, казва че, спорядъ
Димитрія, Меотійци-ти ся именовали Иаксамати, а спорядъ Ефора, они
были Савромати: Τὸν δὲ Τάναϊν ποταμὸν ὅς ἐστι τῆς Ἀσίας ὄρος, τέμνων τὴν ἡπει-
ρον ἐκάτερά διχῶ, πρῶτον νέμονται αὐτὸν οἱ Σαρμάται διττῶν σταδίων ἐπέχοντα·
εἴτα μετὰ τοὺς Σαρμάτας Μηώτιδος γένος Ἰαξαμάτων λεγόμενον, ὡς
Διμήτριος εἴρηκεν, ἐφ' οἷς καὶ Μεώτις λίμνη λέγεται· ὡς δὲ Ἐφωρος λέγει, Σαυ-
ροματῶν λέγεται ἔθνος. . . — Скулаксъ, въ началѣ описаніи Асіи, пише и той
за Савроматы-ты какъ-то по горѣ видѣхмы, че обитали на востокъ отъ Та-
наисъ и Меотисъ и че гы зовали женовладѣемы, но гы различава отъ Меотій-
цы-ты: Ἀπὸ Ταναΐδος δὲ πεταμοῦ ἔρχεται πρῶτον ἔθνος αὐτῆς Σαυρομάται.
Σαυροματῶν δὲ ἐστὶν ἔθνος γυναικικρατούμενον. Τῶν γυναικικρατουμένων ἔχονται
Μηώται· μετὰ δὲ Μαϊώτας Σιντοί.

³⁾ Plin. hist. natur. L. IV. c. 42 §. 80: Alani et Rhoxalani; Ta-
cit. hist. L. 79: Rhoxolani Sarmatica gens; Ptolem. L. III. c. 5.

⁴⁾ Plin. hist. natur. L. IV. c. 42. § 81: Iazyges Sarmatae; Ta-
cit. Ann. XII. 29 et hist. III. 5: Principes Sarmatarum Iazygum,

⁵⁾ Strab. L. XI. c. IV. § 1.

врхнія-тъ Днѣпръ въ Славянскѣ-тъ земѣ, въ сѣвѣдство на Чюды или Скѣды-ты¹⁾.

Споредъ тѣя описанія види ся явно че ни Сармати или Савромати-ти, ни особенно Алани-ти не могатъ да ся были наши-ти Българе, защо прѣек-ти юще въ 4-тъ вѣкъ прѣди Хріста минжли презъ Танаисъ на Европѣ, и Алани-ти само въ 2-тъ вѣкъ слѣдъ Хріста ся инвяжтъ распространени между Кавкаса, Дона и Волгѣ, кога-то изъ Моисея Хоренскѣго видѣхмы, че Българе-ти, различни отъ Аланы-ты, кои-то истый лѣтописецъ по сетѣ около 90 л. по Хріста помянува²⁾, живѣли юще въ 2-тъ вѣкъ прѣди Хріста надъ Кавкаскы-ты страны. Освень това и Византійски-ти лѣтописци вси приказватъ за Алины-ти като за народъ сѣвѣмъ различенъ отъ Българи-ти.

Въ тѣяже страни между Сарматы-ты Стравонъ показва мнозинѣ други народы, между кои-то обаче най важны и най големы отличава два именемъ Аорси и Сиракы, кои-то ся простирали на пладне даже до кавкаскы-ты горы³⁾ » Ти Аорси, кои живѣли при » Танаисъ, и Сираки, кои обытали при Ахардеа рѣка текущѣ отъ » Кавкаса въ Меотидѣ, види ся », каже Стравинъ, да ся пробѣгнали » тука отъ по горни и по сѣверны-ты Аорси »⁴⁾. Това показва че

¹⁾ Шафар. Славян. древн. Т. I. Кн. II. стр. 297—298, и за по подробно, стр. 266 до 336.

²⁾ Моїсе de Khoren. L. II. с. 50, 52.

³⁾ Σαρμάται, καὶ οὗτοι Σκῆραι, Ἀορσοὶ καὶ Σιράκοι, μέγας τῶν Κавκασίων ὄρων ἐπὶ μεσημβρίαν τείνοντες, οἱ μὲν νομάδες, οἱ δὲ σκηνοῖται καὶ γίωρ οἱ (Страб. Βιβ. ΙΑ. . Κεφ. Ε, § 1. σελ. 492) — Οἱ δ' ἐφ' ἑξῆς ἤδη νομάδες, οἱ μεταξὺ τῆς Μαϊώτιδος καὶ τῆς Κασπίας, Ναθιανοὶ καὶ Παγζανοὶ, καὶ ἡδὲ τὰ τῶν Σιράκων καὶ Ἀόρσων φύλα (Страб. Βιβλ. ΙΑ, Κεφ. Ε § 9 σελ. 506)

⁴⁾ Οἱ μὲν εἰς Ἀορσοὶ τὸν Τάναϊν παροικεῖσιν, οἱ Σιράκες δὲ τὸν Ἀχαρδέον, ὅς ἐκ τοῦ Κρηχίου ὄρεων, ἐκδίδωσι εἰς τὴν Μαιώτιν. Δοκοῦσι δ' οἱ Ἀορσοὶ

тин Аорси и Сирпки не были изъ начала туземци въ тѣхъ мѣстахъ, но дошли преселеници отъ единъ другъ по сѣвернѣхъ землѣхъ, гдѣ-то были истинни-ти имѣ жилища, и гдѣ-то слѣдъ преселеніе-то остави по много-то отъ тѣхъ-ты соплеменницы.

Тѣхъ обстоятелства, и ведно съ нихъ имя-то Аорси¹⁾, кое-то по нашему ще да ся пише Аорци (= » Оарци) а то ся лесно разумѣва да е произишло отъ рѣкѣхъ-тѣхъ Иродотова Оаръ Ѳаѳо:, значущѣхъ, кѣхъ-то видѣхми, Ра или Волгѣхъ, давѣхъ намъ поводъ да мыслимъ че това племя вѣроятно е было Българско племе отдѣлившее ся въ неизвѣстно време отъ сушѣхъ-тѣхъ сѣверныхъ-тѣхъ Български народъ, кой-то обиталъ по край Ра сирѣчь Волгѣхъ. Сіе мнѣніе ся подтверждаетъ ющи по вече отъ онова чтоприлага Стравонъ за него племя глаголющи: » Кога-то Фарнакъ владѣхъ на » Воспорѣ-тѣхъ²⁾, Сираческый Царь Авеакъ му проваждалъ 20,000 » конницы, а Аорскый Царь Спадинъ³⁾, и 200,000⁴⁾; а пакъ

καὶ οἱ Σίρρακες φυγίδες εἶναι τοὺν ἀντιπρόσωπον καὶ προπαρακλιῶν μᾶλλον Ἀώρων » (Страб., VI, 1А. Кср. 4. § 9. стр. 506.)

¹⁾ Това имя Аорси находится у други и Адорси и Утидорси написано, какъ-то видимъ у Византійци имя-то ури или гури писано утигуры, утургуры и проч.

²⁾ Той-зи Фарнакъ бѣ сынъ Великаго Миоридата царя понтскаго управитель Воспора Киммерійскаго догдѣ бѣ живъ баща му, Фарнакъ за своето противу баща си предательство, въ ползъ на Римляны-ты, кои-то отъ давня поддерживахъ страны съхъ него войны, бы оставенъ и напослѣдъ отъ Римляны-ты владѣтель на Воспорѣ-тѣхъ цѣлы 15 години догдѣ, дигиживъ войнѣхъ на близны-ты Римскы владѣнія въ Малѣ Асіѣхъ, настори Іуліа Кесара да дойде отъ Фарсала и да го порази въ л. 47 пр. Хр. кога-то отписа на сенатъ-тѣхъ Римскый кратко-то сіе писмо; дойдохъ, видѣхъ, навыхъ, veni, vidi, vixi.

³⁾ Това имя не е ли явно писано вмѣсто Господинъ?

⁴⁾ Коранъ замѣчава тукъ у Стравона че не е вѣроятно да сѣхъ проваждалъ

» горни-ти Аорси му проваждах и по вече, защо ти владѣях
 » по много мѣсто, и имахъ подвластно почти по много-то Каспій-
 » ско приморіе. Носяха съ камины отъ Индіѣ и отъ Вавилонъ търговіѣ,
 » коѣхъ-то приемахъ отъ Армены и отъ Мидяны, и ся обличахъ въ
 » злато, защо-то бѣхъ богаты » ¹⁾).

Отъ другъ странъ виждамы че сички-ти почти Гречески и Латински писатели, кои-то сж говорѣли за начало-то на великыя-тъ и страшныя-тъ онъ-зы народъ, кой-то подъ имя-то Унни, Οὐννοι, (Χεῖνοι, Νυννί) ишедъ въ л. 375, прегазил и покори за малко время почти сичкъ Европъ, пишѣтъ че той народъ ималъ свои-ти първы жилища въ тыяжде пакъ мѣста, сирѣчь надъ Кавкаскы-ты планины между Меотійско-то и Каспійско-то море и на сѣверъ между Дона и Волгъ. Діонисій Періогитъ (ок. 200 л. по Хріста) ги помянува ведно съ другы народы кои живѣли въ Асійскъ-тъ Сарматіѣ на Каспійско-то приморіе, начиная отъ сѣверъ на югъ въ слѣдующыя-тъ порядокъ: Скуди, Унни, Каспійци, Албани, Кадуси ²⁾.

Корци-ти 200,000 копнѣцы. То може, каже, да е было въ рѣкописи-ты Стравоновы η μυριάδες, то есть 80,000, а понеже слово-то η значи 8, смущава-ся лесно съ слово-то κ'. кое-то значи 20, преписатели-ти сж писали наопа-кы 20 μυριάδες, вмѣсто да пишѣтъ 8. Знаено е че μυριάς значи 10,000.

¹⁾ Ἀβέαχος μὲν οὖν ὁ τῶν Σιράκων βασιλεὺς, ἡνίκα Φαρνάκης τὸν Βόσπορον εἶχε, δύο μυριάδας ἰππέων ἐστελλε· Σπαδίνης δ' ὁ τῶν Ἀόρσων, καὶ εἴκοσιν· οἱ δὲ ἄνω Ἀορσοὶ, καὶ πλείονας· καὶ γὰρ ἐπεχράτουσαν πλείονος γῆς, καὶ σχεδὸν τι τῆς Κασπίων παραλλῆλς τῆς πλείστης ἤρχον· ὅτε καὶ ἐναπορεύοντο καμήλοις τὸν Ἰνδικὸν φόρτον καὶ τὸν Βαβυλώνιον, παρὰ τε Ἀρμενίων καὶ Μήδων διαδεχόμενοι· ἐχρυσόφορον δὲ διὰ τὴν εὐπορίαν (Страб. Βιβλ. IΑ. Κεφ. Ε § 9. σελ. 506.)

²⁾ Это Двонисіевн-ти стіхотворны за това изреченія:

Πρῶτοι μὲν Σκύθαι εἰσὶν ὅσοι, Κρονίης ἀλδὸς ἄγχι,

Παραλλήλῃν ναύουσιν ἀνὰ στόμα Κασπίδος ἄλμυς·

Οὔννοι δ' ἐξείης, ἐπὶ δ' αὐτοῖς Κάσπιοι ἄνδρες·

Ἄλβανοι τ' ἐπὶ τοῖσιν ἀρήϊσιν οἱ θ' ὑπὲρ αὐτῶν

Τρηχίαν ναύουσι Καδούσιοι (Dionys. Perieg. v. 728 - 732).

Ератосѣенъ (ок. 238 л. по Хр.) помянува тѣхъ народы въ истиннѣ-
ть порядокъ, начиная напротивъ отъ югъ на сѣверъ, само вмѣсто
Унны, онъ поставя Уйты, говорѣщи: » Кадуси, Албани, Каспійци,
Уйты, и негли други до Скиады-ты » ¹⁾. Арменски-ти лѣтописци,
Агадангелъ и Фаветь 4-го, Мовсей Хоренскій 5-го вѣка, казуватъ
и они какъ Унни-ти, кои-то именувать Унцы (Νυνκ, единств. Νυ-
ναιz множеств.), обитали въ тѣхъ надъ-Кавкаскы страны между
Дона и Волгж, называюще дервентскы-ты тѣснины Унскж крѣ-
пость, le rempart des Νυνς. Въ Арменскж-тж Географіѣж, коѣхъ
истинно или лжовно отдаватъ Мовсею Хоренскому, четѣтся тѣхъ
рѣчи: » Массагетѣ-ти обитавать даже до Каспійско-то море, гдѣ-
» то стои Кавкасска-та вѣгъ (часть) коя-то обема Тарпанскж (дер-
» вентскж-тж) крѣпость, и идинъ чюдень столпъ въ море-то на-
» правень, а на сѣверъ живѣють Унни-ти съ града своего
» Вархачана, и други, » Мовсей Хоренскій приказва, спорядъ Ага-
дангела че Тиридатъ царь Арменскій слѣзъ (въ лѣто ок. 312) съ
сичкыя-тъ си народъ въ Каркарачьскы-ты ²⁾ равнины, гдѣ-то посрѣ-
щнжъ нѣкои-си сѣверныя народы возставшія на него поощре-
ніемъ Персійскаго царя Шабуха или Сапора ³⁾ и катоса ударилъ на

¹⁾ Φησὶ δ' Ἐρατοσθένης . . . καὶ τὴν περὶ τὴν θάλατταν . . . Καδουσίους
καὶ Ἀλβανούς, καὶ Κασπίους, καὶ Οὐϊτίους, τὰχα δὲ καὶ ἑτέροις μετὰ Σκυ-
θῶν (Στράβ. Βιβ. ΙΑ Κεφ. Η § 1., σελ. 513 - 514).

²⁾ Тѣхъ сж извѣстно равнины-ты, кои-то Стравонъ именува Гаргарей-
скы и ги полага въ сѣверно-то Кавказско подгоріе между Албаны-ты и
Амазоны-ты (Στράβ. Βιβ. ΙΑ Κεφ. Ε § 2. 3, σελ. 504), то есть въ сѣ-
вернж-тж Албаніѣж, въ Дагестанъ, между Девентъ-тж и Терекъ-тж.

³⁾ Мовс. Хорен. Істор. Кн. II Гл. 84. — Това станжло, каже онъ, кога-
то Дертадъ (Тиридатъ) бѣ отишелъ на Римъ да ся види съ святаго царя
Константина великаго, вѣроятно за да го честити, зашо него лѣто 312. бѣ при-
ялъ Христіанскж-тж вѣрж. На вращанье-то ся отъ Римъ Тиридатъ излѣзъ
съ войски-ти си противу тѣхъ сѣверныя народы, между кои-то были и Писолци.

бой съсь нихъ, разбилъ гы совершенно, и пресѣклъ на двѣ полвины съ сабѣж-тѣ си царя Пасълскаго, кой-то хвърливъ примкж отгорѣ му бѣ искалъ да го събори отъ конь-тѣ; послѣ нагонилъ тѣя народы даже до Унскж-тѣ землѣ, и тамо сторилъ миръ съсь нихъ, зель имъ заложницы, и ся завърнѣлъ во своя си¹⁾. Аммианъ Марцелинъ (ок. 390 л.) пише че Унни-ти, мало извѣстни суще въ ветхо-то время, обитали отвѣдь Меотійско-то Езеро, и ся простирали даже до Ледовитыя-тѣ океанъ²⁾; кое-то ще каже, не че Унни-ти ся простирали наистинѣ до реченыя-тѣ океанъ, но че Аммианъ, какво-то и по вече-то древни писатели, не знаилъ че океанъ-тѣ былъ юще много по далечъ на сѣверъ, и че между Унны-ти и него имало и други много пространны мѣста обитаемы извѣстно отъ други надсѣверны (*ὑπερβορέων*) народы³⁾. Това казвать и Клавдіанъ, и Святій Иеронимъ кои-то еднакво поставятъ Унны-ты отвѣдь Лѣдовитаго Танаиса⁴⁾. Така и Иорнандъ пише че, спорядъ Прісково-то

¹⁾ Мовс. Хорен. Истор. Кн. II Гл. 85. Назначи тука че Пасълци-ти, какво-то Унни-ти и Българе-ти, имали обычай въ бранѣхъ да хвърлятъ примкы на врагови-ти си. — Колко-то за Пасълци-ты, тойже Мовсей приказва въ истж-тѣхъ своѣхъ исторіѣхъ (К. II. Гл. 65) че влѣзли заедно съ Хазары-ты въ Арменіѣхъ подъ названіемъ такожде сѣверныхъ народъ, съ своего царя Вжнасага, и първо побѣдившися, послѣ побѣдили Армени-ти и нѣмъ убили царя Вагарха въ л. 217. по Хр.

²⁾ *Nunorum gens, monumentis, veteribus leviter nota, ultra Paludes Macoticas glaciale Oceanum accolens* (Ammian. Marcel. L. XXX. c. 2 § 1)

³⁾ Ἀπαντες μὲν δὲ τούτοις, ὑπερβορέων κοινῶς οἱ παλαιοὶ τῶν ἑλλήνων συγγραφῆς Σαυθας, καὶ Κελτοτικας ἐκάλουσαν οἱ δὲ τὸ πρῶτον διελόντες, τοὺς μὲν, ὑπὲρ τοῦ Εὐξείνου καὶ Ἰστροῦ, καὶ Ἀδρίου κατοικοῦντας, Ἰπερβορέους ἔλεγον, καὶ Σαυρομάτας, καὶ Ἀριμασποῦς· τοὺς δὲ πέραν τῆς Καππίας θαλάττης, τοὺς μὲν, Σίχας, τοὺς δὲ Μασσαγέτας ἐκάλουσαν, ἐνὸς ἔχοντες ἀκριβῶς λέγειν περὶ αὐτῶν οὐδὲν (Страб. Визл. IА. Ксф. § 2: σελ 507)

⁴⁾ Trans gelidum Tanaïm. (Claud. Contr. Buf. L. I. V. 323 et Scq; St. Ieronym. ep. 77 t. I. p. 460.)

приказаніе, Унни-ти живѣли на Восточны-ты Меотійскы бреговы, гдѣ-то ся хранили съ ловъ ¹⁾. Зосимъ казва и той че намѣрилъ нѣ-гдѣ написано какъ отъ тыя Асійски мѣста Унни-ти минжли на Евро-пж ²⁾. Прискъ казва че Унниа не была далечъ отъ Мидіѣ, и че Унни-ти твърдѣ добрѣ знаили пѣть-тъ на тѣзи странж, защо отъ давна они презъ него нападали на Мидіѣ ³⁾. Агадіѣ (ок. 559 л.) пише какъ Унни-ти отъ ветхо время обитали на востокъ и на сѣверъ отвѣдъ Меотідж и Танаиса ⁴⁾. Прокопъ (ок. л. 552) пише и той на мно-го мѣста че Унни-ти, называемии отъ ветхо Киммеріѣнци и въ негово-то время Утургури, живѣли іоще въ това время на во-стокъ отъ Меотідж даже до Танаисъ, и на приморіе-то и въ вну-треннж-тж земіѣ. ⁵⁾

¹⁾ Iornand. de reb. Getic. c. 24.

²⁾ Zosim. hist. L. IV. c. 20.

³⁾ Prisc. Enc. de legat. II, 3. p. 64 - 65.

⁴⁾ Agathias V. II. Οἱ Οὐννοὶ τὸ γένος τὸ μὲν παλαιὸν κατοικοῦν τῆς Μαιώτιδος λίμνης τὰ πρὸς ἀπηνιώτην ἄνεμον, καὶ ἦσαν τοῦ Ταν-Ἰδος ποταμοῦ ἀρκτικώτεροι.

⁵⁾ « Ἰπὲρ δὲ Σαγίδης Οἰννικὰ ἔθνη πολλὰ ἱδρυντας. τὸ δ' ἐν-τεῦθεν Εὐλυσία μὲν ἡ χώρα ὠνόμασται, βάρβαροι δὲ αὐτῆς ἀνθρω-ποι τὰ τε παράλια καὶ τὴν μεσόγειον ἔχουσι μέχρι εἰς τὴν Μαιώτιν καλον-μένην λίμνην καὶ ποταμὸν Τάναιν, ὅς δὲ εἰς τὴν λίμνην ἐσβάλλει. . . ἀνθρωποι δὲ, καὶ ταύτη φησινται, Κιμμέριοι μὲν τὸ παλαιὸν ὠνομάζοντο, τὰ νῦν δὲ Οὐτούργου-ροι καλοῦνται· καὶ αὐτῶν καθύπερθεν εἰς βορρᾶν ἄνεμον ἔθνη τὰ Ἀντῶν ἄμετρα ἱδρυντας » (Procop. de bello Goth. IV. 4 p. 572 - 573) На друго мѣ-сто Прокопъ пише: « Като заминемъ Івирскы-ти предѣлы, сѣдѣдъ еднж мно-го тѣснж пѣтекж, коя-то держи до 50 стадіи, и нема други исходъ освенъ Каспійскы-ти называеми двери, находимъ пространни равнини пѣли съ води, гдѣ-то почти сички-ти Унски народи живѣиѣтъ даже до Меотійско-то Езеро. Οὗ δὲ τὰ Οὐννων ἔθνη σχεδὸν τι ἅπαντα ἱδρυ-τας, ἀχθοὶ εἰς τὴν Μαιώτιν διήκοντα λίμνην » (id de bell. Persic. I. 10. p. 28). И на друго мѣсто пакъ дума: « Отъ града Воспора и Херсона на вѣтрѣ сичкж-тж земіѣ Унни ѣж държатъ » (id ibid. I. 12. p. 33) И на

Видися отъ все това че, отъ третіаго вѣка преди Хріста даже до шестаго по Хріста, сички-ти почти вѣтхи и нови писатели означаватъ за Унны-ты точно оныя жилища, кои-то Моусей Хоренскій, Нікифоръ, Оеофанъ, Анастасій и Іорнандъ, какъ више (страни 46) видѣхмы, означаватъ за Българи-ти. Това е уже довольно знаменіе какъ Унни-ти сж были Българе, или Българе-ти Унни.

Но има и други обстоятелства, кои-то подкрѣпляютъ това истинно мнѣніе.

1° Нікифоръ съ имя-то Унногундуры называва явно Българи-ты като казва че » Кувратъ Унногундурскій Князь възсталъ противу Аварскія-тъ Хаганъ »¹⁾, понеже знаемъ изъ самаго Нікифора²⁾, изъ Оеофана³⁾ и изъ Анастасіа⁴⁾, че Курватъ, Куратъ, или Кроватъ, былъ Князь Българскы.— Оеофанъ такожде нарича Българи-ты съ имя-то Унногундуры като казва: » нужно е да кажемъ и за древность-тъ на Унногундуры-ты Българи и Котрагы »⁵⁾. — Константинъ Багрянородный казва най сетивъ уреченно че

друго мѣсто пакъ казва: » Лази-ти живѣххъ испрво въ Колхидъ, а царь-тъ (Греческый) пазяше добръ предѣли-ти си, за да не бы Унни-ти непріатели минжли прѣзъ Кавкаса, кой-то имъ е сопредѣленъ, и вѣзли, прѣзъ Лазскъ-та земіъ, въ Гречески-ти области » (id ibid. II. 15. p. 123) И пакъ говори; » и Унни-ти живѣххъ сопредѣлно съ Лази-ти » (ibid II. 28 p. 160).

¹⁾ Κοῦβρατος ὁ ἀναψιὸς Ὀργανᾶ ὁ τῶν Οὐννογουνδοῦρων χεῖρος (Niceph. brev. hist. p. 16).

²⁾ Niceph. p. 22.

³⁾ Theophan. chron. p. 297.

⁴⁾ Anast bibliothecar. p. 180 ed. Bonn.

⁵⁾ Ἀναγκάζειν δὲ εἶπεν καὶ περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν Οὐννογουνδοῦρων Βουλγάρων καὶ Κετράγων Theoph. p. 545 ed. (Bonn). Въ общи-ти изданія Оеофановы, и именно въ Парижско-то стр. 296, стои писано » καὶ περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν Οὐννογουνδοῦρων καὶ Κετράγων; » но това е явна по-

Българе-ти исперво ся именувахи Оногундури¹⁾, кое-то явно е писано вмѣсто Уногундури. — Убо отъ първъ-тъ половина на тѣзи речъ, коя-то е коренна-та нейна часть, видися явно че Българе-ти были Унско племе, сирѣчь Унни.

2° На много мѣста въ писатели-ти ся находитъ употребена рѣчь-та Унни, или сама или заедно съ имя-то Българи, вмѣсто само тоежде имя Българи. На примѣръ: Никифоръ говорѣщи за начало-то само на Българи-ти, употребява и двѣ-ти рѣчи Унни и Българи²⁾, съ кое-то е щазъ извѣстно да покаже, че Българе-ти ся наричали и Унни и Българе. Такожде и на друго мѣсто, като приказва че Българе-ти възставше убили сички-ты членови отъ Княжескъ-тъ своѣ до тогази днѣстѣръ, и избравше поставили Князя своего Телесіа, употребява пакъ и двѣ-ти нарицанія Унни и Българи³⁾. — Агатиѣ пакъ също така и той употребява рѣчи-ти Унни и Котригури⁴⁾ вмѣсто едно и тоежде имя Българи, или, ако щешъ, вмѣсто Българи и Котрагы. Българомъ соплеменници⁵⁾ — Іоанъ Малала въ 12 и 13-тъ година царства Іустини-

грѣшность, понеже въ три неговы стары ръкописни Кодикси нарицаемыя Ccsilianus, Francisci Barberini Cardinalis, и Pegrezianus, кои-то е подражалъ и Бояския-тъ му издатель Ниебуръ, четесе, какъ-то выше рекохмы, τῶν Оноγουνδοῦρων Βουλγάρων; и истина-та на това послѣднее правописание ся подтверждава и изъ книгохранителя Анастасіа, кой-то преписивающе Деофана по Латински казва такожде: “verum inter haec necessarium est dicere de antiquitate quoque Onogundurensium Veulgar et Contrag.”

1) Πρότερον Оноγουνδοῦρων αὐτοὺς ἐκάλεον (Const. Porphyg. de Them. 11, 1. p. 81).

2) Δεῦτερον δὲ περὶ τῆς τῶν λεγόμενων Οὐννων καὶ Βουλγάρων ἀρχῆς (Niceph. brev. hist. p. 22).

3) τὰ δὲ κατὰ τοὺς Οὐννους καὶ Βουλγάρους ἐπράντετο τῇ δὲ (id p. 44.)

4) Εἴτα νῦν παραταττομένοις πρὸς βαβάρους ἀλητας καὶ τοὺς Οὐννους καὶ Κотριγοῦρους (Agathias V. 17. p. 161).

5) Ἡ πάλαι καλούμενη μεγάλη Βουλγάρια καὶ οἱ λεγόμενοι Κότρυγοι

иана Великаго, сирѣчь въ лѣто 539 и 540, употреблява рѣчь-тъ Унны, тамъ гдѣ-то Оеофанъ и Кедринъ нишжтъ Българы ¹⁾). Но и сами Оеофанъ и Кедринъ таможе по долу пишжтъ Унны вмѣсто Българы ²⁾). Прокопій въ истж-тъ 13 год. царства Іустініанова пише и той Унны вмѣсто да каже Българы ³⁾), защо и нигдѣ онъ не помянува имя-то Българы ⁴⁾). — Генесій ако и да помянува во-обще Българы-ты съ собственно-то имъ това имя, обаче называвагы и Унны на едно мѣсто, гдѣ-то укорява царя Леона Армени-на, защо-то въ свои-ты мирозаключенія съ Българы-ты (л. 814), за увѣреніе че ще да ся държатъ здраво одолжилъ тѣхъ да ся закълижтъ по Хрістіанскы, кога-то не были Хрістіяне, а той и Грыцы-ты Хрістіяны ся закъли по Българскы обычай ⁵⁾). — Въ исто-то обстоя-тельство нарича Българы-ты Унны и Оеофановъ-тъ Продолжителъ,

ὁμόφυλοι αὐτῶν καὶ οὗτοι τυγχάνοντες (Niceph. brev. p. 22.) Ἡ παλαιὰ Βουλγαρία ἐστὶν ἡ μεγάλη, καὶ οἱ λεγόμενοι Κότταγοι ὁμόφυλοι αὐτῶν καὶ οὗτοι τυγχάνοντες (Theophan. chron. p. 297). Κροβάτου τοῦ Κόρου τῆς λεχθείσης Βουλγαρίας καὶ τῶν Κοττάγων (id. ibid.).

¹⁾ » Δύο στρατηγοὶ Οὐννων . . . « ἐπέβριψαν αὐτῷ Οὐννοὶ μετὰ πολλοῦ πλῆθους » (Malalas p. 437-438, 451 ed. Bonn); — « ἐκίνησαν οἱ Βούλγαροι δύο βῆγες » . . . « Ἐξῆλθον οἱ Βούλγαροι πλῆθος πολὺ » (Theoph. p. 184, 185). — « Ἐξῆλθον οἱ Βούλγαροι εἰς τὴν Μυσίαν . . . Ἐξῆλθε κατ' αὐτοῦ πλῆθος Βουλγάρων » (Cedr. I. p. 371, 372).

²⁾ Μηκέτ. τολμώντων τῶν Οὐννων περάσει τὸν Αἰόνιον (Theoph et Cedr. ibid.).

³⁾ Procop de bell. Pers. II. 4. p. 95; Idem de aedif. IV. 3. p. 73.

⁴⁾ Виж. на прим. Procop. hist. ascan § 23. p. 66, и de bell. Goth. I. 27. p. 377.

⁵⁾ Τὰ χριστιανῶν παρ' οὐδέν θεσπίσματα λογιζόμενος, ὡς δῆθεν καὶ ταῖς πρὸς τοὺς Οὐννοὺς εἰρηναίαις συμβάσεσι ταῦτα συνέχευεν, ἐκείνοις μὲν ἀναθεῖς ἐργάσασθαι τὰ ἡμέτερα εἰωθότα, ἑαυτῷ δὲ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν τὰ ἐσείνων φέρειν (Gene. I. p. 28 ed. Bon.).

кой-то казва че речений Леонъ, като щялъ да стори 30-годишно мирозаклучение съ Унны-ты, кои-то ся, каже, называвать Българе, сторилъ да ся закънжтъ тии по христiанскы, а Гърци-ти по варварскы и поганскы ¹⁾).

3° Византийски-ти писатели, кои-то подраздѣляватъ Меотiйскы-ты ²⁾ Унны на различни племена, даватъ на нѣкои-си отъ нихъ такыва имена, отъ кои-то можемъ пакъ да разумѣмъ Българы-ты. Напримѣръ:

¹⁾ Καὶ γὰρ τὰς τριακοντούταις σπονδὰς τοῖς Οὐννοῖς δὴ τοῦτοις τοῖς καλούμενοις Βουλγαροῖς ἐνωμότως ποιῶν... κ. τ. λ. (Contin. Theoph. p. 19. 20).

²⁾ Мы не говоримъ тука за онiя Унны, кои-то живѣли въ Асiйскѣ-тъ Скѣпiиѣ на Востокъ отъ Каспiйско-то море, на Сѣверъ отъ Персiѣѣ, и кои-то именували Ефтигиты или Нефталиты и бѣли Унны. Они совсѣмъ различни отъ Меотiйскы-ты или Черны нарицаемы-ты Унны, и родомъ, и нравомъ, и мѣстоположенiемъ, не могатъ никакъ да имжтъ смѣсъ нѣкоиѣ съ нашы-ты Българы. Ради любопытства мы привождамы тука що пише за нихъ Прокопiй. « Χρόνῳ δὲ ὑστερον Περόλης ὁ Περσῶν βασιλεὺς πρὸς τὸ Οὐννων τῶν Ἐφθαλιτῶν ἔθνος, οὐκ περ λευκοὺς ὀνομάζουσι, πόλεμον περὶ γῆς ὀρίων διέφερε. . . Ἐφθαλίται δὲ Οὐννικὸν μὲν ἔθνος εἰσίστα καὶ ὀνομάζονται, οὐ μὲν τοι ἀναμίγνυνται ἢ ἐπιχωρεῖουσιν Οὐννων τισίν, ὧς ἡμεῖς ἴσμεν, εἰπεὶ οὔτε χώραν αὐτοῖς ὁμορον ἔχουσιν, οὔτε πη αὐτῶν ἀγχις αὖ φανταται, ἀλλὰ προσσικεῦσι μὲν Πέρσαις πρὸς βορρᾶν ἀνεμον, οὗ δὲ πόλις Γορνῶ ὄνομα πρὸς αὐταῖς που ταῖς Περσῶν ἐσχηταιῖς ἐσιν, ἐνταῦθα δὲ περὶ γῆς ὀρίων διαμάχεται πρὸς ἀλλήλους εἰσθασιν. Οὐ γὰρ νομάδες εἰσιν ὥσπερ τὰ ἄλλα Οὐννικὰ ἔθνη, ἀλλ' ἐπὶ χώρας ἀγαθῆς τινος ἐκ' παλαιοῦ ἱδρυντας Ταῦτά τοι οὐδε τινα ἐσβολὴν πεπικνῆναι πώποτε ἐς Ῥωμαίων τὴν γῆν, ὅτι μὴ ξὺν τῷ Μηδῶν στρατῷ Μόνοι δὲ Οὐννων οὗτοι λευκοὶ τε τὰ σώματα καὶ οὐκ ἄμορφοι τὰς ὀψεις εἰσίν. Οὐ μὲν οὔτε τὴν διαίταν ὁμοότροπον αὐτοῖς ἔχουσιν, οὔτε θηρίων εἶον τινα ἢ περ ἐκεῖνοι ζῶσιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς βασιλείᾳ ἐνὸς ἄρχονται, καὶ πολιτείας ἐννομον ἔχοντες, πρὸς ἀλλήλους τε καὶ τοὺς πέλας ὀρεῶς καὶ δικαίως ξυμβάλλουσι, Ῥωμαίων τε καὶ πάντων οὐδὲν τί ἦσαν. Οἱ μὲν τοι εὐδαίμονας αὐτοῖς φίλους ἐταρξίζονται ἄχρις ἐφ' ἧς, ἀν' οὕτω τύχη, ἢ τούτων πλείους, οἱ περ αὐτοῖς

Прискъ риторъ помянува Оногуры, Сарагуры, Урогы, Савиры, Ака т и р ы (кои-то нарича и Акациры), и Кидариты; но онъ именно само Ака т и р ы-ты и Кидариты-ты называва Унны¹⁾.

Прокопій помянува Унны, Кутургуры, Утургуры²⁾ и Савиры³⁾, той казва ющи че Унни-ти ся именувади и Массагеты отъ ветхо⁴⁾, и така ги и самъ многожды называва⁵⁾.

Агадія помянува Оногуры, Котригуры, Утигуры, Ултигуры, Вуругунды, и Савири⁶⁾.

Менандръ говори за Контригуры (кои-то и Котригуры и Котрагуры, и Кутрагуры, и Котрагиры називава), Утигуры, (кои-то и Уйтигуры именува), Угуры и Савиры, кои-то и Авиры пише⁷⁾.

ἐμπότας μὲν ἴσασι γίνονται, τῶν δὲ χρημάτων μετέχουσι πάντων, κοινῆς τινος ἐξουσίας αὐτοῖς ἐς ταῦτα οὖσης· ἔπειδ' ἂν δὲ τῷ αὐτοῦς ἐπαρισταμένῳ τελευτήσαι ξυμβαίῃ, τούτους δὲ τοὺς ἀνδρας ζῶντας ζῶν αὐτῶ ἐς τὸν τάφον ἐσκομίζεσθαι νόμος» (Procop. de bello Pers. 1. 3. p. 9.). Малтъ - Брюнъ Французскій Географъ казва че Ехалити-ти ся называли така отъ рѣкѣ-тъ Окса (Ὠξός, Oxus) при кои-то живѣли, и коя-то по Персійски ся именува-ла Аптеда, и дума че они были вѣроятно Турция, и негли не ся различава никакъ отъ Узи или Узбеки-ти кои-то, слѣдъ много превращанія, остави владѣтели на Великѣ Бухаріѣ (Malte. Brun Geogr. univers. t. IV. L. 1133. p. 617. ed. 5°).

¹⁾ Prisc. de legat. p. 43, 46, 54 — 58, 59.

²⁾ Procop. de bell. Goth. IV, 4 et 5, p. 573 et 574.

³⁾ Id. de bell. Pers. II. 29, p. 164; de bell. Goth. IV. 3 p. 570; ibid IV. II. p. 573.

⁴⁾ Αἰγᾶν δὲ τὴν Μεσσαγέτης γένος, οὗς νῦν Οὐννοὺς καλοῦσιν (id. de bell. Uandal. 1. II. p. 205.)

⁵⁾ ib. de bell. Pers. I. 21. p. 63; Uandal. I 4 p. 187; I, 11 p. 203; I. 18 p. 220; Goth. II. 1. p. 388.

⁶⁾ Agathias III. 5. p. 77; III. 17 p. 92; IV. 13. p. 192.

⁷⁾ Menandre p. 100, 114, 119, 132, 154, 155, 161.

Іорнандъ приказва за Българи, Уннунгры, Аулціагры (кои-то и Улцингуры или Улцингиры именува), и Авирь, кое-то въ рукописи-ты стои Савири.

Сега отъ тѣя различни Унскы племена като извадимъ 1^а Савиры-ты кои-то, спорядъ Приска, пришедше изъ вътрешнѣ-тѣ Асїѣ испѣдени отъ други приокеанскы народъ, нападнѣли на земѣ-тѣ на Оногуры-ты ¹⁾, и кои-то послѣ находимъ учредены въ Асїѣ-тѣ Сарматїѣ и живѣѣщы отдѣлено при Кавкаскы-ты горы даже до около 585 лѣто ²⁾; 2^а кидариты-ты кои-то, и да ги непознаваемы точно що сѣ были за народъ, живѣли обаче таможе отдѣлено по каспїйскы-ты бреговы при Кавкаскы-ты горы; 3^а Акациры или Акациры-ты, кои-то явно ся види да сѣ были Козари или Хазариты, и за тѣхъ ги прїимать въобще учени-ти ³⁾ и 4^а Угуры-ты, кои-то Феофлактъ Симокатта называва Огоры, и казва положително че были Аваре-ти (Theophyl. Simoc у Агадія VII. 7 -8) о-ставать:

Оногури, Сарагури и Уроги у Приска,

Кутургури и Утургури у Прокопіа,

Оногури, котригури, Утигури, Ултигури, и Вуругунди у Агадія,

Контригури, и Утигури у Менандра,

Уннугари, и Аулціагры, у Іорнанда.

Приложи и това че Нікифоръ и Феофанъ помянувать, както выше стр. 61 видѣхмы, племя Българомъ соплеменно Котрагы или контрагы.

¹⁾ Prisc. de legat. p. 43.

²⁾ Шафарикъ мысли че Савири-ти, кои-то ся наричали и Савинори и Савиногури, пришли изъ вынѣшнѣ-тѣ Сибирїѣ (Виж. Слав. древн. Т. I. Кн. II. стр. 262-266).

³⁾ « Акацировъ безъ сомнѣнія предковъ послѣдующихъ Козарь » (Шафар. ibid. стр. 251).

Това като е тъй, кой не види че Прокопиеви-ти Кутургури, Агадієневи-ти котригури, Менадрови-ти контригури, котригури, Котрагури, кутрагури, и Котрагири, сж исти-ти Нікифорови и Оеофанови Котрагы или Контрагы за кои-то тіи Нікифоръ и Оеофанъ казватъ положително че были единоплеменни съ Българы-ты, и че между Котригуры или котрагуры и котрягы нема другъ никоѣъ разлика, освенъ конечно-то приложєніе на слово-то уры, кое-то въ различни-ты вышеречены имена ся види писано и ири и ари¹⁾. Такожде треба да кажемъ че Прокопиеви-ти Утургури, Агадієви-ти Утигури и ултизури²⁾, Менадрови-ти Утигури и уйтигури, и Іорнандови-ти Улцингури или улцингари и Аулціагри³⁾ сж сички-ти единъ и тойжде народъ Българомъ соплеменный, понеже Прокопій положително казва че утургури-ти были соплеменни съ Кутургуры-ты, както выше (стр. 61) видехми че Нікифоръ и Оеофанъ казватъ за Българы-ты съ котрагы-ты и че ся назвали така отъ двоицъ братія утургура и кутургура⁴⁾. Това исто-то ще кажемъ и за Прісковы и Іордановы-ты Оногуры и Ун-

¹⁾ Така Оногури или Уногури = Унутари; Котригури = Котрагири; Улцингури = Улцингари.

²⁾ Това Ултизури е іавно, негли по погрѣшности, писано вмѣсто Утигури, и ако промѣнимъ и буквѣ-тъ т на ц какъ-то въ рѣчи-ти Акацири и Акацири, ще найдемъ исто-то Іорнандово нарицаніе Улцигури или Улцингури = Улцингари.

³⁾ Аулціагри не е мажно да разумѣмъ че стои така, негли по нѣкоѣъ погрѣшкѣ отъ преписатели-ты, писано вмѣсто Аулцигари = Улцингари и Улцингури, и съ промѣненіе на буквѣ-тъ ц кой-то ѣма въ Греческия-тъ языкъ, на т, видися пакъ че то имя е равно съ имя-то Утигури = Уйтигури = Утигури.

⁴⁾ « Καὶ ποτὲ τὴς αὐτῶν [τῶν Οὐννων] τὴν ἀρχὴν ἔσχεν, ᾧ δὲ παῖδες ἑγένοντο δύο, ἄλλος μὲν Οὐτοουργὸς ὄνομα, Κουτοουργὸς δὲ ὁ ἕτερος, εἴ παρ, ἐπειδὴ αὐτῶν ὁ πατὴρ τὸν βίον ζυμεστρήσατο, τὴν τε ἀρχὴν ἀμφὶ ἐν σφίσιν αὐτοῖς διδάσσαντο, καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τοῖς ἀρχεμένοις αὐτοῖς ἔδωκαν οἱ μὲν

мугары¹⁾), защо, тіа имена като твърдѣ малко различни отъ имя-то Оногундуры или Унногундуры, кое-то Нікифоръ, Деофанъ и Константинъ багрянородный даватъ, какъ-то выше (стр. 60) видѣхмы, Българомъ, видися да сж были и они, какъ-то и това, общо и ветхо названіе на Българи-ты.

Колко-то за Прісковы-ты Сарагуры, ако назначимъ че то имя ще да е равно съ Серагуры или Сирагуры²⁾), а то пакъ съ имя-то Сирагы, какъ-то Котрагури или Котригуры съ имя-то Котрагы, то ще бждемъ приведени да кажемъ, че Сарагури-ти сж были истия-тъ оный народъ, кого-то Стравонъ именува Сиракы³⁾. Слѣдователно и Уроги-ти Прісковы, треба да речемъ че сж Стравоновы-ти Аорси, защо, по Стравона, Сираки и Аорси были единоплеменни, и по Приска Сарагури и Уроги и были ед накво единопенни. А понеже Аорси-ти, кои-то звучатъ почти сжщо какъ и Юрнандовы-ти Ауци въ рѣчи-ты Улци-агры, Улцингары и пр: ⁴⁾, вѣроятно сж были, както выше (стр. 55) рекохмы, Българе, можемъ и за Сиракы-ты или Сарагуры-ты пакъ

ἡδὲ οὐτοῦρουροι, οἱ δὲ Κολτοῦρουροι καὶ ἐς ἐμὰ ὁμοῖζονται (Procop. de bell. Goth. IV. 5. p. 574).

¹⁾ Уже рекохмы че тіа имена сж тождественни, и тука ще кажемъ че не ся различаватъ отъ Българско-то нарицаніе Оногундури или Унногундури, освенъ за приложение-то въ средж-тж на тия послѣдны-ты, сирѣчь между Унног- и -ури, на слово-то унд, съ кое-то сложноста става Унног-унд-ури. или Унно-гунд-ури. Ако перво-то слово Унно значи Българи, и послѣдно-то ури е просто окончаніе, можемъ мыслиж, основателно да речемъ че и слово-то унд или гунд е тождественно съ Воудъ, а то пакъ съ Венд, Венди = Славены, кое-то ще каже че Унногундури означава Българо-Славены или Славено-Българи.

²⁾ Выше (стр. 50 прим. 1) видѣхмы че Сара или Сера (кое-то по Греческы обычай ако да ся пише вмѣсто е можило бы да ся речетъ Сира), значи, по Персійскы и другы языцы, главлж.

³⁾ Strab XI, С II, 1 p. 492 и выше стр. 15 и 16.

⁴⁾ Ауци е найстинж, съ естествено и обычайно-то въ Греческыя-тъ языкъ промѣненіе на буквы-ты у и л на о и р, едно и тоже съ слово-то Аорци или Ἀόρτσι.

вѣроятно да кажемъ че сж были и тѣи, какъ-то и Котраги или Котрагури-ти племя Българско.

Оставатъ Агадіеви-ти Вуругунди. Това имя очевидно е сложено отъ Вуруг и унди, кагъ-то выше (стр. 67 прим. 1) и за имя-то Унногундури рекохмы че е сложено отъ Унног и уни, Слово-то Вуруг е явно тождественно съ кореннѣ-тъ рѣчь на имя-то Българе, защо Вуруг е равно съ Вург ато пакъ е песомѣнно отъ Гръцы-ты писано вмѣсто Булг или Бълг.;¹⁾ а слово-то унди е тождественно сж слово-то Вунди = Вжиди = Вѣнди = Венди означающее Славены-ты, какъ-то и выше (стр. 67 примѣч. 1) рѣкохмы. За това и справедливо въобще ученни-ти кѣкъ-то Шафарикъ, Тунманъ, Клапроаъ и други подъ имя-то на Агадіеви-ти Вуругунды разумѣватъ Българи-ты²⁾.

Потребно е впрочемъ да забѣлѣжимъ че сячки-ти вышеречени дѣленія и нарицанія на унии-ты ся возносятъ, не само на уны-

¹⁾ Това ся доказва и отъ сжщо-то имя Вуругароі, кое-то и днесъ юще просто Гръци-ти вмѣсто Βουλύαροι произносятъ, и кое-то и въ средныя-тъ вѣкъ мнозина чужди писатели сж различнимъ образомъ писали. Така Бергенди у Гербелота пише Българы-ты Бургянъ, Борганъ; Абулфеда гы пише Борганъ, Месудъ, Елмакинъ и Баръ - Гебреа, Бурганъ, Бергаръ, Бургаръ и Воргалъ; Нюбійскыя-тъ Географъ, Берганъ; Мануилъ Малакса у Дюкангіа (glossarium, слово Здравница), вмѣсто Бугарія, Бургерія; Муратори (in antiqu. Ital. aevi med. T. I с. 44) Бургарія, и т. д. — Това ся подтврждава и отъ име-то Вургун-аайбъ Wurgonthaib, кое-то помянува Павелъ Винфридъ или Діаковъ (de gesta Langobardorum въ Муратори Regum Ital. Script. T. I. р. 443), и кое-то, сложено отъ Вургон я и айбъ (древне. — Нѣмскы eibā = край, околица), значи Бугарія или Българска земля, какъ-то Тунманъ (Unters. üb. oestl. Voelker S. 32-33), Клапроаъ (Tableaux hist. de l'Asie p. 249), Бухлѣ (Buhle Lit. de russ. Gech, p. 207) и Шафарикъ (Слав. др. Т. I. Кн. 1. стр. 230. — 231) правдоподобно толкуватъ.

²⁾ Вж. Шафар. Слав. древ. Т. I. Кн. I. стр. 231; Кн. 3. стр. 84-85, 88-89.

ты, кои живѣли въ время царя Іустиніана Великаго, то есть въ время-то за кое писали Прокопій, Агадіа и Менаандръ, но даже и наоныя Унны, кои-то предъ и при Аттила прегазили и обладали почти сичкъ Европѣ ¹⁾ въ 2-тѣ половинѣ четвертаго и въ 1-тѣ половинѣ пятаго столѣтія. Това ся доказва и отъ Пріска и отъ Іорнанда, кои-то само за тыя послѣдны-ты сѣ писали и говорили, и отъ исты-ты Прокопіа и Агадіа, кои-то ако и да сѣ писали за по Іустиніановы-ты Унны, раздѣленія-та и нарицанія-та имъ обаче іавно описватъ за ветхы-ты.

На примѣръ Прокопій пише какъ » Унны-ти исперво называемыи » Киммерійци ²⁾ обитали многочисленно Доно-Меотійскы-ты страны, » и имали вси единъ царь повилитель. А нѣкогда единъ тѣхенъ царь » имѣющій двоица сыновы именемъ Утургуръ и Кутургуръ, » като умрѣлъ, тѣи сынове си сподѣлили помежду си царство-то, и » всякій отъ нихъ дали свое-то имя на свои-ты поданницы, и та- » ка они ся нарекли и ся наричатъ даже и до днесъ Утургури, » и Кутургури. Тѣи вси тамо исперво обитающе, не ся мѣс- » ли никакъ съ другы-ты человекы, кои живѣли отъ самъ и отъ » вѣдь Меотиса, защо нито минували тыя воды, нито мыслили че » можтъ да ги минѣтъ ... Но съсъ время казвать (ако да е то » истина) че нѣкои момци Киммерійци като излѣзли на ловъ, и го- » нили единъ рогачъ, понеже рогачъ-тъ скочилъ въ воды-ты, ско- » чили и они вѣтре подирѣж му, и така наедно минѣли на отса-

¹⁾ τὴν Εὐρώπην πᾶσαν ἐπέλατον, καὶ τὸ Σκυθικὸν ἑρρέψαν γένος (Εὐναπ. Euc. de Sent. II. 34. p. 75. ed Bonn.)

²⁾ Не е тука мѣсто-то да докажемъ че Прокопій нарича Унны-ти Киммерійци само защо-то въ древнѣйшы-ты исторически времена живѣли въ тыя страны народъ именемъ Киммерійци, Κιμμεριοί, кои-то, въ лѣто ок. 631 пр. Х., были испѣдени отъ тамо отъ Скуды пришедшія изъ кѣдъ Волгѣ (Виж. Herod. (IV. 11, 12).

» Унны-ть брегъ. Но тога внезапно рогачь-ть ся загубилъ отъ очь-
» ты имъ... а они оставивше ловъ-ть, завърнѣли ся скоро назадъ,
» и извѣстили всѣмъ киммерійцамъ какъ тамо воды-ты ся лесно
» минували. Услышавше сія они, грабижѣли оружія-та си, и минѣ-
» ли всенародно отъ срѣща, кога-то Вандали-ти бѣха ся уже ди-
» гнѣли отъ тамо и приселили на Лувіѣ, и кога-то Вусиготѣ-ти
» ся бѣхѣ учредили въ Испаніѣ; и нападше напрасно на Готѣ
» ты, кои тогѣва живѣли по тыя равнины, убили имъ много множе-
» ство, а другы-ты побѣдивше принудили да ся дигнѣтъ вси отъ
» тамо съсъ жены и дѣца, и да пойдѣтъ да ся населятъ отъ самъ
» Дунавъ-ть въ Грько-Римскѣ тѣ земліѣ » ¹⁾. Сѣки знае че тія ун-
ски нападенія и Годски преселенія станѣли въ л. 375 и 376.

Агадія пише и той какъ » народъ-ть Унни отъ ветхо живѣ-
» ли на востокъ отъ Меотійско-то езеро, и на сѣверъ отъ Танаисъ.
» Они вси вообще ся наричали Сквѣди и Унни, но особно по родъ
» едни отъ нихъ ся зовали Котригури, други Утигури, други
» Ултизури, други Вуругунди, а други какъ-то иначе имъ
» было обычайно. А слѣдъ много время ²⁾ прешли на Европѣ или
» че рогачъ нѣкой си ги повелъ наистинѣ, какво-то приказвать,
» или отъ другы нѣкой случай, и като преминѣли потокъ-ть чрезъ
» кого-то езеро-то ся излива въ Черно море, и презъ кого то ся-
» кали до тога че не можило да ся мине, нападѣли напрасно на
» чюждѣ-тѣ земліѣ, и повредили туземцы-ты до толкъ съ що ги и-
» спѣдили отъ тамо, и завладѣли сами земліѣ тѣ имъ » ³⁾.

Любопытно е впрочемъ онова що прилага тука Агадія, какъ
Ултизури и Вуругунди именуемѣ-ти Унни не существовали

¹⁾ Procop. de bell. Goth. IV. 5. p. 574.

²⁾ Γαλαξίς δὲ πολλὰς ὑστερον. То е было извѣстно прѣдъ Атила.

³⁾ Agathias V, 44. p. 454.

веке въ негово то время, но исчезнали съвсѣмъ въ время царя Леона Великаго, царствовавшего отъ л. 457 до л. 474, или че были нѣкакъ си истребени, или че ся преселили нѣгдѣ далечъ та имъ ся веке имя-то не слушало, кога други-ти унски племена, то есть Котригури и Утигури ти, существовали юще тогасъ, и были много славни ¹⁾. Съ това явно показва Агадія че тии Ултизури и Вуругунди были сжщо Аттилини ти Унни, защо за тья унны обажда І-сторія-та че были разбити и развалени веке отъ Греко-Римляны-ты съ убитіе-то на послѣдныя-тъ имъ царь Аттилинь сынъ Динчика въ время реченаго царя Леона, въ л. 469; и понеже выше (стр. 60-68) видѣхмы че Вуругунди-ти были Българе, то ще каже че сжщо Аттилини-ти Унни были Българе. Криво обаче пише Агадія че тии Унни исчезнали, сирѣчь были изгубени; то не е никакъ истина, а само царство то имъ ся тогава затрило въ Дакіѣ, та ся сж дръпнали пакъ къмъ древны ты си жилища, и послѣ дошли подъ друго имя та ги Грыци-ти не познали. Какъ-то е было така, видися и отъ онова що точно въ Леоново-то, какъ-то рекохмы, время ся затрило Унско то царство съ убіеніе то Аттилина сына Динчика или Денгизиха, и нѣколико само години слѣдъ разореніе то па това Унско царство, то есть въ л. 485, начали Българе-ти да ся явявять на Грько-Римскы-ты предѣлы съ собственно-то свое имя Българы, и послѣдавали отъ тога да нападѣтъ часто на Греческы-ты области, а именно въ л. 487, 409, 502, 505, 513, 527, 534, 538 и 558

¹⁾ Ἦμελλον δὲ ἀρχὴ οὐκ ἐπὶ μακρότατον διαμένειν, ἀλλὰ πρόρριζοι τὸ λεγόμενον, ἀπολλεῖσθαι. Αὐτὰκα γὰρ Οὐλτίζουροι τε καὶ Βουρσίγουνδοι μέγιστοι μὲν Λεόντος τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῶν τότε Ῥωμαίων γνώριμοι ταῦτα ὑπάρχον, καὶ ἄλλοι μὲν εἶναι εἰδοκούν· ἡμεῖς δὲ οἱ νῦν οὐτε ἴσμεν αὐτοὺς, οὐτε οἶμαι, εἰσόμεθα, τυχὸν μὲν διαφθρέντας, τυχὸν δὲ ὡς πορρωτάτω μεταναστάντας ἐκείνου γε μὴν τοῦ ἔτους (558) ἐν ᾧ δὴ ἔφην τὴν λοιμώδη νόσον τῇ πόλει ἐνεκῆσαι, τὰ λοιπὰ τῶν Οὐννων γέννη ἐσόζετο, καὶ ἦσαν ἐν ὀνόματι [Agathias V. 14. p. 154 - 155.]

кога-то Прокопій и Агадія помянуватъ само за свои-ты Унни Утургуры и Кутургуры.

За сички-ты убо тья причины и обстоятелства мыслимъ че и вѣтхи-ти и нови-ти Доно-Меотійски Унни были не други освень Българе.

Мы ще приложимъ и слѣдующе-то історическо обстоятелство кое-то, като доказва че Българе-ти были близо нѣгдѣ при Дунавъ-тъ много по напредъ отъ л. 485 кога-то първы пѣть казватъ уже че ся іавили Българе-те въ тья страны, дава не малкъ тяжесть на наше-то мнѣніе че народъ-тъ нарицаемый Унни былъ Българскыя-тъ. Павелъ Діаконъ приказва какъ, » кога-то Лангобарди-ти прешедше рѣкъ-тъ Маурингъ (находящѣйся вѣроятно въ Помераніѣ) минжли кѣмъ-то югъ на други мѣста подъ предводителство-то на първыя-тъ ся царь Агилмунда, кого-то, слѣдъ смърть-тъ на двоицѣ-тъ имъ Князовы Ибера и Айона въ л. 389, поставили на престола-тъ и кой-то царовалъ 33 години, еднѣ ноцъ като сѣдѣли спокойни, безъ да подозрѣвать ничто противно, напрасно Българе-ти нападнжли на нихъ, избили и наранили имъ много множество, убили имъ и самага царя Агилмунда, и заробили единороднѣ-тъ неговѣ дщериѣ. Това не терпя неговъ-тъ наслѣдникъ младый Ламиссіо, чтомъ ся воцарилъ (въ л. 422), поискалъ да си отиѣсти за бащинѣ-тъ си смърть, и дигнѣлъ войнѣ противу Българы-ты. Но като токо ся ударили, Лангобарди-ти ся пакъ обѣрнжли на бѣгъ; и Ламиссіо съ много поощренія, угроженія и обѣщанія, и съ своя-тъ найпаче примѣръ, распалилъ гы до толкова, що ся устремили отнова на Българы-ты, и гы совершенно побѣдили ¹⁾. Въ то время другы ты Історици ни казватъ че Унни ти като

¹⁾ Paul. Diac. de Gesta Langobard. c. 11, 16. et. 17.

ся дигнали изъ За-Донскы ты страны ок. л. 376. воевали на западъ противу тамо живѣющыя други варвары, испѣдили Готы-ты, завладѣли сичкы-ты надъ Черноморскы страны, и ся распространили и учредили даже до въ Молдо-Влахійж и Унгарійж, отъ гдѣ то нападали и на окрестны-ты страны, минували по нѣкой пѣть и отъ самъ Дунавъ-тъ и съ свои-ты побѣды принудили Грекоримскы ты цари да имъ плащатъ дань юще отъ л. 388 за да имъ невредятъ области ты; така що освенъ Унны-ты други силенъ, страшень и владѣющій народъ задъ Дунавъ-тъ тогази не имало. Спорядъ това види ны ся че нема сумнѣніе какъ народъ-тъ съ кого то ся были тогази Лангобарди-ти въ исты-ты оныя надъ-Дунавскы страны, и кои то Павелъ Діаконъ именува Българи, не е былъ други освенъ Унскы-тъ, и слѣдователно Унны ты были не други освенъ Българе.

Über den Ursprung und die Heimath des Glagolitismus

*Von Paul Joseph Safarik, K. K. Universitäts-Bibliothekar. Mit einer Schrifttafel. Prag. T. Tempsky 1858. 4. VIII, 52. *)*

За изворъ-тъ и за отечество-то на Глаголически-ти слова. Отъ Павля Юсифа Шафарика, книгохранитель-тъ на Царско-кралевскый-тъ Университетъ. Съ іеднѣ рѣкопис-нѣ таблицѣ. Прага, Т. Темски. 1858. 4. VIII, 52.

Коиѣ да е мисль, която ся има за истиннѣ, ако и да не докача нѣкое особно чюство, като познае чловѣкъ, че нѣма здравъ основъ, не може да не усѣти нѣкаквѣ си жалость и нѣкакво си противяніе камъ ново то, кое-то ся открыва. А когато пакъ това ново докача на-роднѣ-тъ гордость, тогава жалость-та и противяніе-то бывать още по горящи. Спорядъ това не е чюдно, ако ново то дѣло на славнаго славениста П. І. Шафарика добые множество непріатели; зашто-то, като доказва, че глаголица-та е по стара отъ ырилицѣ-тъ, то ся противи на увѣренія-та на досегашни-ты книжници. Нѣ все напраздно; истина-та, доказана, побѣждава всяко увѣреніе; а трѣбува да мыслимъ, че новы-ты доказательства Г. Шафарикъ е намѣрилъ за непобѣдимы, като е пріялъ мисль, коиѣто нѣкога самъ отвъргаше. Работа-та състои въ това.

*) Тая книга е много важна за всичкый Славянскый свѣтъ, особено за Българ-ты. За неѣ много може да ся пише. А това, что-то е приведено тука, написано е само, за да ся извѣстятъ ученолюбиви-ти за неѣ.

Славяни ти иматъ црковны книги, писаны съ два вида буквы и съ нарѣчіе ако не двояко, то поне не и еднакво: едни-ты употреблявать Христіани-ти отъ вѣсточнѣ-тѣ цркви, а други-ты нѣкои отъ западнѣ-тѣ; едни-ти е изнамѣрилъ Св. Кирилъ, а други-ти Св. Климентъ, и двама-та Българе; едни-ты ся наричатъ Кирилскы а други-ти глаголическы; едни-ты сѣ земены отъ Гръцкый алфавитъ, а други ты най много отъ непознатъ изворъ. Сега дохожда въпросъ: кои буквы е изнамѣрилъ Св. Кирилъ?— Всякой бы отговорилъ: Кирилскы-ты, а нѣкои дору казвать, че глаголицѣ-тѣ е измислилъ единъ священникъ Далматинецъ едвѣмъ въ XII вѣкъ; нъ таково казваніе, кое-то ся противи и на прѣданія-та на западнѣ-тѣ цркви, която доказва неинѣ-тѣ древно стѣ, като приписува (ако и погрѣшно) глаголицѣ-тѣ на Св. Еронима, — таково казваніе не може никакъ да устои срѣщъ издырваніе-то на сегашнѣ-тѣ критикѣ, и глаголица-та е припозната за толкова старѣ, колко-то и кырилица-та, ако не и по-старѣ. Но тя иска сега още напрѣдъ да прѣстъпи, иска да ся докаже, че неѣ е измислилъ самъ Св. Кирилъ, че тя е истинна-та кырилица, и Г. Шафарикъ пріа да докаже това въ тѣхъ книгѣ съ исторически и филологически испитванія.

Что казва исторія-та за Кириловѣ-тѣ азбукѣ? Най-старый свидѣтель, кой-то е живѣлъ нѣколко годинѣ слѣдъ Кириловѣ-тѣ сирѣчь, чрьноризецъ Храбръ, като сравнява тѣхъ азбукѣ съ алфавита, казва, че алфавита сѣ изнамѣрили безбожници, а азбукѣ-тѣ сватецъ Божій, пратенъ отъ Бога, че толкова человекѣ въ толкова години докарали буквы-ты на алфавита до 24, а азбукѣ-тѣ отъ 38 буквы е устроилъ единъ человекъ въ малко врѣмя. Спорядъ това Кирилова-та азбука не е основана на алфавита. Съчинитель-тъ на похвалното слово на Кырила и Методія казва: » не на тоуждемъ осмоканимъ свое дѣло полагающа, нъ изнока писмена въображениа и съвършиста и азикъ мовъ. » Краинскый безымянный пише: « noviter in-

ventis slavinis literis. » И самъ папа Іоанъ VIII казва: » literas slavonicas a Constantino philosopho repertas Jure laudamus. » Латинскы-ты священници станахъ врѣху непознати-ти кирилскы буквы, като че были безбожныескы знакове, а самъ Кирилъ, като ги оправдаваше не казваше да сѣ повече-то Гръцкы. Имена-та на тѣя буквы различавать отъ имена-та на буквы-ты у други-ты семитическы народы, а като сѣ имена-та другоаче, трѣбува да ся и буквы-ты другоаче, зачто-то каква нужда е да ся турять новы имена на стары-ты буквы? Ето историческы свидѣтельства, че Св. Кирилъ истинно е изнамѣрилъ новы буквы, а не прѣправилъ само нѣкои-си по-напрѣдъ знайны буквы. А може ли нѣкой да приеѣмъ грѣко-славянскѣ-тѣ азбукѣ за изново изнамѣренѣ; кой незнае или невиди, че тя не е друго, освѣнъ грѣцкѣй алфавитъ, допълненъ съ нѣкои знакове? И така Св. Кирилъ не е изнамѣрилъ неѣж, тя не е истинната кирилица, и прѣдъ XVI вѣкъ е ся е и именувала така. А кога не е тя, то коя е? Славяне-ти въ онова врѣмя не сѣ имали другъ освѣнъ глаголицѣ-тѣ, та наздрво глаголицата е истинна-та кирилова азбука или кирилица. Следуюѣще-то доказателство е историческо, потвърдено съ филологическо издѣрване. По кое нарѣчѣе е писалъ Св. Кирилъ? По нарѣчѣе-то на онова мѣсто, гдѣ-то ся е намиралъ, кога-то преваждалъ Св. писанѣе. Гдѣ е было то? Въ Паноніѣ при Моравскѣй князь Коцелъ. А въ кои кпигы, прѣведены отъ Кирила, ся види Панонско-то нарѣчѣе? Въ глаголическы-ты или въ грѣкославянскы-ты? Въ глаголическы-ты — отговаря Г. Шафарикъ и доказва съ повече отъ сто лексически и грамматически примѣри И така и исторѣя-та и филологѣя-та доказва, че глаголическа-та азбука е Кирилово дѣло. Нѣ кои сѣ други-ты буквы, които до сега наричяхѣ кирилскы? Кой е измыслилъ тѣхъ? Климентъ епископъ Величкѣй въ Бѣлгаріѣ. Нѣговѣй Гръцкѣй живописатель казва: » Разумно той употрѣби други буквы, които ся разбирать по-добрѣ отъ оныя, които бѣше изнамѣрилъ мѣдрѣй Кирилъ. » Сега, пыта Г. Шафарикъ: кои буквы разбирать Гръци-ти по-добрѣ; глаголическы-ты или кирилскы-ты? — Безъ съмнѣнѣе кирилскы-ты; и така тѣхъ е нареди Климентъ.

М. П.

БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ ПЪСНИ

(изъ Сборникъ-тъ на А. Н. Шишкова.

I.

Гергьовъ - день.

Тръгналъ ми е Святий Георгій
Сутринъ рано на Гергьовъ-день,
Да обходи зеленъ синоръ
Сутринъ рано на Гергьовъ-день,
Зеленъ синоръ багъ пшеница
На-срѣща му Сура Ламъа,
«Сура Ламъа съ три главы.
Святий Георгій отговаря:
» Ой та тебѣ Сура Ламъо!
» Назадъ, назадъ, сура ламъо,
» Че щѣ извадишъ златъ буздуганъ,
» Щѣ отсѣка до три главы,
» Та ще текнатъ до три рѣки,
» До три рѣки чърни кръви.»
Не си върна сура ламъа;

Той извади златъ буздуганъ
Та отсѣче до три главы
Текнаха сѣ до три рѣки
До три рѣки чърни кръви;
Първа рѣка по орачи —
Багъ пшеница;
Втора рѣка по овчери —
Прѣсно мѣко;
Третѣя рѣка по коначи —
Ройно вино. —
Стани сега, Господине,
Тебе пѣемъ, Бога славимъ,
Отъ Бога ти много здравъ е,
Отъ дружина съ веселѣи!

II.

Кара-Богданъ.

Пилъ Богданъ вино чървено
На Стамболъ ма еди-куле,
На беглишки-тъ механи
До войвоводово коѣно.
Войвода дука Богдану:
Богдане кара Богдане,
Деветъ години какъ ходешъ,
Какъ ходишъ та хайдутувашъ!
Колко си села разселилъ.
Колко черковы изгорилъ
И колко попа распонилъ?
Колко си булки разбучилъ
Колко си моми, разкошилъ,
Колко бащи си растѣжилъ
И колко майки расплакалъ?

Богданъ войводу дукаше:
Войводи нашъ Господарю,
Като ма питаешъ да кажа
Правинко да ти обадиа.
Колкото съмъ черквы изгорилъ
И колко то попа распонилъ
Черквы-тъ щѣ да направя
И поповы-тъ ѿупоимъ;
Села-та щѣ сѣ заселимъ
Булки-тъ щѣ да убугча
Бащи-тъ щѣ си расѣлимъ
Майки-тъ щѣ да раздухамъ
Моми-тъ разкошени-тъ,
Салтъ тѣхъ немоща направя.

ИЗЪ СБОРНИКЪ-ТЪ

на

НЕША БОНЧОВА.

Другочна пѣсьнь.

Мари Радо, бѣла Радо
 Царь царува въ Цариграда
 Бѣла Рада въ Будинъ града,
 Царь за Радж войскѣ бере
 Войскѣ бере Будинъ бѣе:
 Бихъ Турци бихъ Гърци,
 Бихъ млади Еничере
 Некожѣхъ да разбѣжѣхъ.
 Нова града Будинова,
 Дуръ не доде Татаръ-Паша,
 Татаръ Паша съсъ Татаре
 Еничеринъ съ Еничере.
 Дважъ обиде трижъ удари
 Стѣни тѣ ся разлюиха:
 Кичерка-ся откичихъ
 Порти-тѣ ся отворихъ
 Та е вгъзылъ Татаръ-Паша.
 Татаръ-Паша съсъ Татаре
 Еничеринъ съ Еничере.
 Тамъ завари бѣлъ Рада.
 Че ся сѣди на одрове
 Съсъ Радини нили брате
 Петра Бана, побратима
 Побратима Влашка краля
 И Ювана нила брата.
 Петра Бана погубихъ.
 А Ювана потурчихъ,
 Бѣлъ Радж поробихъ.
 Връзахъ ѣбѣло лице
 Бѣло лице съ бѣлъ валъ
 Черни очи съ черна валъ
 Тѣнки вежди съ тѣнка валъ,
 Качихъ ѣхъ въ конски кола
 Въ конски кола вѣвъ кочіѣхъ
 Затворихъ прозорци-ти
 Па тръгнахъ низъ друмове
 Та връвѣха тѣмко три дни
 Прѣвниахъ, прѣвъ море-то

Прѣзморенихъ хоро игратъ,
 Ка ги зачу бѣла Рада
 Кочижю проговара
 Кочижю братъ да ми си
 Братъ да ми си и побратимъ
 Отвержи ми черни очи
 Черни очи бѣло лице
 Па отвори прозорци-ти
 Да погледашъ горѣ долу
 Горѣ долу по хоро-то
 Давно видѣ нѣидѣ нѣкой
 Отъ моѣхъ-тѣ клетъ родъ:
 Я найчицѣ, я бащицѣ:
 Я сестрицѣ, я нилъ братецъ.
 Послуши ѣхъ кочижю
 Отвърза ѣ черни очи
 Черни очи бѣло лице
 Па отвори прозорци-ти
 Та погледа: Бѣла Рада
 Та потлядна горѣ долу
 Горѣ долу по хоро-то
 По хоро-то по момѣ-тѣ:
 Та не видѣ нийдѣ никой
 Отъ нейнѣхъ-тѣ клетъ родъ.
 Кочижю Радѣ каже:
 Хайде хайде бѣла Радо
 Ты щешъ видѣ найка баща,
 Кога роди връба гроздѣ
 И ракета жьтъ бдюм(?)
 А Рада му отговари:
 Кочижю, братъ да ми си
 Я подай ми влашко ноже
 Да разрѣжѣхъ жьтъ бдюмъ
 Жьтъ бдюмъ и неражѣхъ (портакалъ).
 Не сѣтиса кочижю
 Подаде ѣ влашко ноже.
 Неразрѣза жьтъ бдюмъ
 На се въ срьдце-то удари.
 И отъ душіхъ раздѣхъ.

ОЗВРЕМЕННА ЛѢТОПИСЬ.

Американскы-ти дѣла отъ день на день ся заплитѣть и привлечѣть общо-то вниманіе. Сѣверо-американска-та дръжава залѣга да усвой централнѣ-тѣ Америкѣ, и въ тѣхъ часть на свѣтъ-тѣ готви-ся политическа бора. За това не считамы неумѣстно да приготвимъ читатели-ти наши съ кратко изложеніе на положеніе-то въ коіе-то ся нахожда сега таѣа часть.

Отъ 1820 година четири пѣти въ годинѣ-тѣ ставѣтъ революціи (размирици) въ Мексикѣ безъ да имѣтъ нѣкой положительный результатъ. Кой-то надвигне той царува, догдѣ ся яви другый да го истика.

На 1822 годинѣ Санта Анна једно отъ приближенни-ты лица на Мексиканскый-тъ Императоръ Итурбиде, кой-то ся посочи самъ на тронъ-тъ подъ име-то на Августина I, замысли противъ ніего възстаніе. Итурбиде ся отрече отъ прѣстолъ-тъ на 1823 год. подиръ шестимѣсячно царуваніе и ся удали въ Италиѣ, и подиръ пакъ ся врьнѣ и опыта да завладѣе тронъ-тъ, нѣ бѣ убитъ. Англія даде на заѣмъ пари за да поддрѣжи ноеж-тѣ дръжавѣ коіе-то изникноваше въ Амѣрикѣ. Мексиканска-та Республика ся възроди, нѣ неуредици и партіи не ѣ давѣтъ да живѣе спокойно. Скоро Санта Анна замысли ново возстаніе, нѣ и тойзи пѣтъ останѣ измаменъ. Президентъ (управитель) на Республикѣ-тѣ бѣ избранъ Геррера (1829). А на воинственый-тъ Генералъ паднѣ му ся на честь-тѣ да пѣди Испанци-ти отъ земѣ-тѣ на Республикѣ-тѣ. Той съ честь испльни

това и побѣда-та койж-то той удържа при Тампико умножи слава-
та му и политическо-то негово влианіе. Обстоятельства-та бѣха
благоприятни за да докачи управление-то и да бѣде глава на Рес-
публикаж-тж, нѣ Бустаменте го прѣвари и нѣколко мѣсяца управлява
странж-тж. Подирь малко врѣмя Санта Анна и третій пѣтъ под-
дигна възстание въ Вера-Крусъ, и той-зи пѣтъ има успѣхъ, ста-
на президентъ и можіаше да стане и диктаторъ: нѣ като Цинцина-
та той остави тронъ-тъ и ся врыжъ въ селскж-тж си колибж а на
мѣсто-то си воскачи Гомеса Фаргаса, іедного отъ приатели-ти си.

Нѣ не бѣ дългоременно спокойствие-то му. На 1834 години,
той пакъ ся подигна за да развали всичко, що бѣ исправилъ. Про-
гласи Мексиканскж-тж республикаж іедна и нераздѣлна (1836). Нѣ
Техасъ ся отдѣли и прогласи ся независимъ. Санта Анна бѣ раз-
битъ и ся улови. Той спасе животъ-тъ си само съ условіе да о-
чисти Техасъ; Новж-тж. Республикаж закрыіаше Сѣвероамери-
канско-то правителство, коіе-то чыкаше да улучи врѣмя за да ся
сѣедини съ Американскы-ти дръжави.

Догдѣ Санта Анна ся мѣчаше въ робство въ Мексико бѣ из-
бранъ за президентъ пакъ Бустаменте, той не ся потѣкми съ Фран-
цузско-то Правителство, и Жуанвилскый-тъ принцъ (сынъ на Лу-
довика Филипа) бомбардирова укрѣпленіе-то Сентъ Жанъ д' Уллоа.
Таіа бѣда умножи народнж-тж любовь къмъ Санта Анна, кого-то
Сѣвероамериканско-то правителство освободи отъ неволіж. Подирь
нѣколко години, той сваля Бустаменте и залови диктаторскж-тж
власть. Понадѣахъ ся че глава-та на тѣж дръжавж ще ся тури
малко на редъ, нѣ іавихъ ся противници и ново възстание избу-
хна въ Мексика.

Като не можи да удържи власть-тж, коіа-то испльзихъ отъ рѣ-
цѣ-ти му, и като видѣ че звѣзда-та му потѣгнѣ, той отиде въ Ве-
ра Крусъ и побѣгна въ Гаванна.

На 1846 год. поченъ война съ Сѣвероамериканскъ-тъ дръ-
жавъ и побуди мексиканскъ-тъ войскъ да го повыка да ся врьне,
нъ той бѣ разбитъ при Халеннъ отъ Генерала Скотта и неможи да
удръжи непріятель-тъ, кой-то подстъпи подъ стѣни-ти нъ Мексико,
и само погрѣшкы-ти на Американцы-ти спасохъ республикъ-тъ. На
1852 год. ново возстаниѣ побуди Санта Анна да излѣзе пакъ отъ
уединениѣ-то, въ коѣ-то ся бѣ затворилъ.

Послѣдній-тъ Президентъ Комонфортъ адвокатинъ, кой-то іе
патувалъ въ Америкъ и въ Европъ, замыслилъ бѣ да устрои
правителство на по іагко основаніе, нъ Санта Анна, кой-то десять
пѣти бѣ испѣденъ докачи пакъ диктаторство-то а Комонфортъ и
всичкы-ты врагове на неуредици-ти ся съединихъ съ Генерала
Алвареса и го принудихъ да бѣга. Комонфортъ съ помощь-тъ на
той-зи Генералъ сѣднъ на президенскый-тъ столъ, и замысли пакъ
да прѣобразова Мексиканскъ-тъ республикъ. Нъ войска-та на Ге-
нерала Сулоага, коѣ-то бѣше на странъ-тъ му отмѣтнъ ся и ста-
нъ на срѣща му, искаше да възведе на президенство Сулоага или
Санта Анна и залови укрѣпленіе-то и кашли-ти, отъ кои-то не-
можи да ги испѣди Комонфортъ. И до днесъ кръвта ся лѣѣ и чю-
жестранни-ти дръжави неможнъ да приваргъ това несчастиѣ.

ПОЛИТИЧЕСКИЙ ДНЕВНИКЪ.

Всичкы-ты международны въпроси приближвгъ да ся разрѣ-
шгъ. Парижскы-ти конференции кои-то цѣлъ свѣтъ чяка, откры-
хъ ся на 10. Маѣ подиръ пладніа, и въ прѣво-то събрание бы-
ло разсужденіе, какъ-то казва французскый-тъ вѣстникъ Мони-
теръ, за Дунавскы-ти княжества. Второ-то събрание щѣло да ста-
не на 14. Маѣ. Австріа още настоѣва на мнѣніе-то си, чѣ
конференции-ти нѣмгъ право да прѣгледовгъ уредби-ти за ду-

жавско-то плуваніе, тіа прѣзъ французскій-тъ вѣстникъ обнародовала іе запискѣ, въ коіж-то повтара сѣщо-то мнѣніе, нъ още-ми іедна дръжава не раздѣля съ неіж това мнѣніе.

Колко-то за други-ти международни въпроси нѣма нищо по ново. Несогласіе-то на италианскы-ти дръжавы: (Сардиніиж и Неаполь) носи ся слухъ, че ще приіемне посредничество-то въ това дѣло не Голландіа, както бѣхж казали, а Пруссія, нъ това іе още іединъ слухъ само, и въ совѣтъ-тъ на прѣвоклассни-ти дръжавы не іе още рѣшенъ кой ще бѣде посредникъ.

Не іе богата съ прѣсни новини и вѣтрѣшніа-та лѣтопись на Европейскы-ти дръжавы.

Въ Англіиж Министерство-то ся бори съ противнѣж-тъ стра-ниж, коіа-то отъ день на день ся усилива, и таіа борба не ще да ся сврѣши добрѣ за министерство-то Дерби.

Голштинскій-тъ въпросъ и той помрѣднѣж напрѣдъ. Повече-то отъ нѣмскы-ти дръжавы приіежж прѣдложеніе-то на гановерско-то правителство и изѣявихж желание-то си да закрѣпѣтъ и да забранѣтъ правдини-ти на нѣмскѣж-тъ националность противъ Даниіж.

Отъ Пруссіиж пишѣтъ (N. P. Z.) че здравіе-то на царь-тъ ся поуправило, нъ за да оздравя съвсѣмъ трѣбѣ да ся лѣчи прѣзъ лѣто-то, и прѣзъ дени-ти събралъ ся консилиумъ отъ най добри-ти лѣкари въ Берлинъ за да рѣшѣтъ какво лѣчение да ся прѣд-приіеме.

Во Франціиж утвердися отъ сенатъ-тъ новъ законъ, споредъ кой-то ще ся устрои особо судилище за министри, посланници, сенатори и кавалери кои-то имѣтъ голѣмый-тъ крѣстъ на почетен-ный-тъ легіонъ (la legion d' honneur). Нѣколко гласове ся издиг-нахж въ сенатъ-тъ противъ тойзи законъ. Єдинъ отъ сенатори-ти прѣдложи да ся прибави, че и членове-ты на императорскѣж-тъ фа-милиіж ще ся сѣдѣтъ въ това судилище. Тойзи законъ ся приіе

съ вышегласиѣ отъ 221 гласъ прѣтивъ 9. И така въ странѣ-тѣ, коѣа-то ся іе славила, че прѣдъ Судъ-тѣ всѣчки сѣ равни, устроѣ-вася привилегированъ Судъ.

ТРЪГОВСКИЙ ДНЕВНИКЪ.

Нѣмамы днесъ факты за да изложимъ нѣщо по ново за състоѣ-ниѣ-то на тръговиѣ-тѣ, за това ще поговоримъ днесъ за напрѣдо-ваниѣ-то на тръговиѣ-тѣ и слѣдователно въ всяко друго нѣщо въ іеднѣ странѣ, коѣа-то има много по голѣмъ интересъ за насъ нежели всяка друга страна. И наистинѣ прѣобразованиѣ-то коѣе-то іе поченѣло Египетъ (Мѣсъръ), развитиѣ-то на промышлен-ность-тѣ и на тръговиѣ-тѣ обрѣщѣтъ вниманиѣ-то на политиче-скы-ти дѣатели и на економисти-ти. Мехмедъ-Али пашіа и Саидъ пашіа открили сѣ новѣ будущность за тѣѣ странѣ. Най паче Саидъ пашіа, кой-то іе просвѣтенъ отъ духъ-тѣ на врѣме-то си и по до-брѣ познава потрѣбности-ти на земѣ-тѣ си. Въ три години при ніего страна-та іе много напрѣдовала. » Сегашный-тѣ Египетъ еѣ може да ся сравни съ Египетъ-тѣ, какъвъ-то го остави Мехмедъ-Али, казва Г. Меррюо въ съчинениѣ-то си коѣе-то ся издаде не отдавно : *L'Egypte Contemporaine*. » Мехмедъ-Али положи само основаниѣ, нѣ война-та му побрѣка да доврѣши зданиѣ-то, и на сына му ся паднѣ честь-та да продѣлѣва поченѣто-то дѣло.

Саидъ Пашіа ся іе родилъ на 1822 г. и приѣ прѣстолъ-тѣ на 1854 год. подирѣ сирѣть-тѣ на братанеца си Абасъ-Пашѣ. Той іе въспитанъ въ Египетъ отъ Французскы учители и не іе губылъ на пусто врѣмя-то си. На 1838 г. іединъ писатель, кой-то не можіаше да прѣдвижда, че Саидъ Пашѣ кога годѣ ще при-іеме прѣстолъ-тѣ чуди ся на рѣдкѣ-тѣ любознательность и на го-лѣмъ-ти способности на младый-тѣ Аббасъ Пашѣ. Мехмедъ-Али готвіаше сына си за морскѣ службѣ. И капитанъ Уссаръ го по-

свати въ тайнства-та на математическы-ти науки на мореплаваніе-то. Подиръ Г. Кеногъ прочють ориѣнталистъ ¹⁾, кой-то сега іе Секретарь при Саидъ Пашіѣ доплъни възпитаніе-то му. Като приѣ прѣстолъ-тъ Саидъ Пашіа завари странж-тж неустроѣна. Прѣобразованіе-то на Мехмедъ — Али пашіѣ не ся удаде, и той бѣ длѣженъ да почене отъ начало-то.

Най прѣва-та му грыжа бѣ да устрои администрациѣ-тж (управленіе-то). Нѣ още во основателно бѣше воіенно-то прѣобразованіе. Той умали войскж-тж до 12 хыліади, ако и да има отъ Султанъ-тъ разрѣшеніе да іѣ умножи до 30 хыліади.

Нѣ той не ся ограничи само съ тыіа реформи, освободи и земіѣ-тж и трѣговиѣ-тж отъ монополиѣ-тж, коіа-то владѣіаше до ніего. И въ сегашно-то врѣмя трѣговска-та дѣіателность приѣла іе такви размѣри, казва Г. Меррюс, гдѣ-то нужно іе да ся повздрыжя. И що іе най главно-то, тіа отъ Еиропейци-ти прѣминува въ рѣцѣ-ти на туземци-ти, кои-то скоро ще іѣ завладѣіжтъ съвсѣмъ.

Той залѣга и за олесненіе на съобщеніе-то. Страна-та има вече два желѣзни пѣтища: отъ Александриѣ до Каира и отъ Каира до Суедъ т. Прѣвый-тъ іе поченжтъ още отъ 1837 год. отъ Английска компаніѣ и іе доврѣшенъ и открьтъ на 1856. год. при Саидъ Пашіѣ. И по два-та тыіа направленіѣ проведенъ іе телеграфъ електричскый. Плуваніе-то по рѣкж-тж іе устроѣено, нѣ още два проіекта сж готовы да іѣ осуществіжтъ. Единый-тъ за каботажно-то ²⁾ паракходство въ Черно-то море, а другый-тъ има общечловѣческо значеніе — прорѣзваніе-то на Суецкый-тъ каналъ, коіе-то іе на-

¹⁾ Ученъ на вѣсточни-ти языци: Турскый, Персидскый, Арабскый и проч.

²⁾ Вжтрешно мореплаваніе сирѣчь отъ іединъ портъ въ другый свой портъ, на сѣций-тъ брѣгъ.

мыслилъ и съ неутомимо рвеніе прѣслѣдова Г. Лесепсъ. На той-зи поріектъ рукоплѣще цѣла Европа и цѣлъ свѣтъ, освѣнь Англія, коіа-то и до днесъ ся противи на исполненіе-то му, зацо-то не ѿ дава рѣкъ да ся отвори кѣсь пѣть въ Индійско-то море. Нѣ ако ся удаде той-зи проіектъ, то не може ся исказа какви резултати ще има той за трѣговиѣ-тъ Египетскѣ и въобще Турскѣ-тъ. Въ Суецкый-тъ портъ и сега има голѣмѣ трѣговскѣ дѣятельность и въ *Annales du commerce extérior* нахождамы че въ 1856 год. достигнѣла ѿ до 65 мил. франкы освѣнь монетѣ, що ся ѿ испратила отъ Европѣ въ Азіѣ прѣвъ той-зи градъ до 500 мил. фр. Ланѣ дѣятельность-та ѿ была още по голѣма, зацо-то въ прѣви-ти шесть мѣсяца прѣвъ. Суецъ ѿ провезена стока повече отъ колко-то ѿ минѣла на 1857 цѣлѣ годинѣ. Що ще бѣде кога прѣвъ Суецъ ся открьѣе пѣть за голѣми кораби и кога тѣ поченѣтъ да ходѣтъ въ Индіѣ и въ Кынѣ?

КНИЖЕВНЫЙ ДНЕВНИКЪ.

Ако нѣмамы новини съ кое-то да можеъ да позарадовамы наши-ти читатели, то не ѿ грѣхота да ги позалѣжимъ, а може и да ся осуществи таѣа лѣжіа. Научавамы, че мнозина отъ наши-ти учены готвѣтъ или приготвили много книги за напечатаніе, кога ще дочакамы той-зи честитъ чясъ, въ кой-то ще можеъ да ги внесемъ въ нашый-тъ дневникъ?

ОБЩИЙ ДНЕВНИКЪ.

Отъ всичкы-ти духовенства Английско-то ѿ най богато, то зема доходъ отъ имотъ-тъ си 250 мил. фр. Има само два архіепископа, кои-то земѣтъ до 1500000 фр. 24 Епископа кои-то заѣдно земѣтъ до 6 мил. фр. 28 дѣакона по 20,000 фр. всѣкый ѿединѣ. 2,200 священници по 60,000 фр. всѣкый ѿединѣ. Въ Фран

иѣхъ доходы-ты на католическо-то духовенство не надминуваѣтъ 30. м. фр. а на протестанско-то 12,00,000 фр. а всички-ти разности за духовенство-то простиратъ ся до 46 м. фр. Въ Италиѣ, Испаниѣ, Португалиѣ и Австриѣ доходы-ты на духовенство-то сѣ пропорциональны съ население-то и не надминуваѣтъ отъ 2 фр. въ годинѣ-тѣ на челоуѣка. Въ Франциѣ не ся пада и по 1 фр на душиѣ, а въ Англиѣ надминува 10. фр.

Наши-ты читатели трѣбѣ да ся научили отъ вѣстници-ти че въ Англиѣ сѣ построили іединѣ параходѣ тврѣдѣ голѣмѣ, и по-дирѣ много прѣпятствіа испустихѣ го въ водѣ-тѣ. Вѣстница-ты сега правѣтъ любопытны сравненіа че той-зи параходѣ Левиаѣанѣ може да вдигне 23,000 тони ¹⁾ сирѣчь два пѣти повече отъ колко-то іе вдигнаѣла цѣлѣ флотѣ при Генрихѣ VIII. Испанска-та армада, коѣ-то іе имала 197 кораби вдигала іе само 30,800 тони сирѣчь ¹/₃ повече отъ іединѣ параходѣ Левиаѣанѣ.

Бенгалска поща. Въ Бенгалско-то президентство въ Индиѣ пощѣ-тѣ носѣтъ скороходы (dawk walles.) кои-то припускаѣтъ отъ іединѣ конаѣ до другѣй пространство до десять мили. Обыкновенно излазиѣтъ тронца, двамина-та носѣтъ на сѣрѣкъ торбѣ съ писма а третѣй-тѣ носи на кобилицѣ-петарра, котии съ аманети кои-то висѣтъ на край-тѣ като ведра. Тѣ сѣ облѣчени леко, токо речи голы, на главѣ-тѣ имѣ іедно платѣнце. Като стигнаѣтъ до копакѣ-тѣ въ іединѣ или 1 ¹/₄ часа врѣмя, тѣ прѣдаваѣтъ пощѣ-тѣ на другѣ, кои-то чакѣтъ да ги смѣниѣтъ, сѣдѣтъ нѣдѣѣ подѣ сѣнѣж за да подкрѣпиѣтъ сили-ти си съ малко отваренѣ съ вода орисѣ, кой-то висѣ въ торбичѣ на поясѣ-тѣ имѣ. Запалѣтъ дули-ти и часѣ или два почиваѣтъ, надвечерѣ като стигне отсѣѣнна-та поща, тѣ іѣ приѣмаѣтъ и ся връщаѣтъ. И така тронца

¹⁾ 1 тона има до 800 оки.

скороходы постоянно тичѣтъ на сѣщо-то пространство десѣтъ мили и на ѣдиний-тъ или на другий-тъ край нѣжтъ си кѣщѣ-тъ. Ношѣ ся прибавя още и муссальджиѣ (машалладжиѣ) кой-то свѣти съ машалѣ не само за да освѣщава пѣтъ-тъ, нѣ и да испѣжда дивѣ-ти звѣрове, кой-то реваѣтъ на около. Случявало ся ѣе чѣсто да найдѣтъ пощѣ-тъ а скороходы-ты ся губѣтъ безъ вѣсти.

КУКУШЬ¹⁾ — Со особенна радость и удоволствие гледаме да се собудва народно-то чувство и въ тѣе страны, гдѣ оно до сега спѣше глѣбокъ сонъ и совсемъ беше подавено и заглушено отъ инокродно. Така, предъ неколко мѣсѣца, введесе Българскій-отъ языкъ во училище-то и въ църкви-те Кукушки. И това многорадостно явление шо друго е какъ не явный белегъ, шо Кукужань-те се осветиха и пробудиха и така познаха първо-то свое заблужденіе и ложный-отъ пѣтъ, по кой-то они до тога вървѣха?

Кукужань-те до скоро време не толко не беха чуле никой пѣтъ слово-то Божіе на природный-отъ имъ языкъ, но не знаеха беднь-те существа ни оно на той языкъ, сега они съ неутолѣма жажда мало и големо слушатъ слово-то Божіе на майкинъ си языкъ; и вси-те шо се въ состояніе се за-прегнале да се учатъ да читатъ и пишатъ по Български, и не толко млади-те праватъ това, но и чѣловѣци на прѣкрѣщенна вѣтъе возрастъ. Свещен-ници-те Кукушки до това време знаеха толко по гърци да читатъ, на языкъ совершенно чуждъ и неизвѣстенъ за нихъ, сега познаха и видѣха велика-та бездна и пропасть, въ коя-то они до сега бѣха се находили; сега тѣе познаха колко они удалени били отъ висока-та си длѣжность и званіе: ибо, называющіеся учители и наставници народны, они не толко народъ-отъ, споредъ обязаность-та имъ, не можеха и не знаеха да учатъ и наставля-ватъ на велики-те и спасителны истинны христіански, но и они сами гладу-ваха и жедуваха за тѣи истинны. Нихно-то назначеніе беше да просвѣщаватъ други-те, но како можеха они да просвѣщаватъ други-те, кога сами они въ глѣбока тѣа се нахѣдѣха? О, прегорко, вѣстина, и достопащевно поло-женіе! Въ такво исто безотраднѣо положеніе се пахѣдѣтъ и до днеска вси-те слѣдующи Македонски Епархіи, именно: Охридска, Битолска, Костурска, Маг-ленска, Воденска, Струмичка, Поленинска, Мелнизка, Сереска, Драмска, и не-коя други, гдѣ жители-те се измѣшани со Гърци. Дай Господи, Кукужань-те, кои-то се всредъ среде поменути-те Епархіи, да се учинатъ за нихъ примѣръ со свое-то пробудване и добро стремленіе! И непрѣмѣнно това

¹⁾ Кукушъ, или Кълъкъ, е кѣсабица, на коя-та жители-те се вси-те Българе, ос-вѣтъ мало Турци, и отстой отъ Солунъ на шѣсть часа, на Сѣверъ.

чноре ще се сбие, ако толко Кукушаны-те не охладѣятъ во своя-та ревностъ, отъ коя-то они сега силно се распадени, и тога Кукушъ ще се учи-
ни средоточна точка, отъ гдѣ любовь-та къ народно-то образованіе какъ
мѣля ще се раздае изъ край въ край по вси-те направленія. И тога за нек-
ва честь и слава ще е достоенъ Кукушъ не толко отъ современници-те, но
и отъ най отдаленно-то потомство! Народна-та исторія тѣа забелѣжитъ тоа
негово добро дѣло съ неизгладими черты. Напротивъ това вѣчна укоризна,
срамъ и стыдъ тѣа легнетъ на Охридъ, Битоля и други по главни градища
за нхно-то крайно закосненіе въ слепота-та и заблудженіе-то.

Особенно между Кукушаны-те со своя-та ревностъ се отличава Гос-
подинъ Нако Станишовъ. Не по малу безсмъртно име тѣа оставатъ за сво-
е-то усердіе и ревностъ и достопочтенн-отъ нмъ учатель Димитрія Мина-
диновъ съ помощникъ-отъ Ксенофонта; они вѣчно тѣа се споминатъ како пър-
воначални насадители и распространители на народно-то ученіе и просвѣ-
щеніе въ тая страна. На Кукушаны-те почнали вече, какъ то се научихме,
да подражаватъ нхни-те соседи (комшии,) Полянинци-те¹⁾. Тамъ дѣйствиува
достопочтенн-отъ нмъ духовникъ Іеромонахъ Климентъ. Богъ да му е на
помощь! Дѣло-то му е истинно духовно и душеспасително! Дай Госпо-
ди поветѣе такви духовници, кои-то да не гледатъ все за въ торба! Мые
пълно сме уверени, що и Полянинци-те тѣа покажатъ тая иста ревностъ и
единодушно согласіе за народно-то просвещеніе, како и Кукушени-те.

Владыка-та Полянинскій (ὁ Ἀγιο; Πολιανης) така се вика владыка - та,
на тая епархія] на желаніе-то да введатъ Кукушаны-те прародный-отъ
языкъ въ училища-та и църкви-те се воспротиви, и нмъ каза чи ако не се
оставатъ отъ тоа нововведеніе ще ги афориса, но они, далеко отъ да се боятъ
отъ такви афоризми, така кратко и много умно му се отговориха:

» Владико светый, ако вводиме мые въ наши-те училища и църкви
Българскій-отъ си языкъ, мые со това, ни се чини, не толко не правиме нѣкое
богопротивно и лошо дѣло, но, напротивъ, много богоугодно и душеполезно;
ибо Български - отъ языкъ е нашъ Майкниъ ни языкъ, кой - то единъ толко
име чисто и совершенно знаеме, кога напротивъ отъ гърчкій - отъ едно и едно
слово не отбираме, а слово-то Божіе, какъ несомнѣнно известно е всекому
здравомислящему, требе да се проповѣдува на языкъ извѣстенъ за слушате-
ли-те, инакъ проповѣданье - то не може да се нарече проповѣданье. Мые гле-
даме що и Божественны - те Апостоли проповедаха Евангеліе-то на вси-те
народи не на единъ языкъ всемъ а на всекой народъ по языкъ-отъ му: на
Еврей-те, по Еврейски, на Гърци - те по Гърчки, на Римляни - те по Римски и

¹⁾ Полянино, или по турски Дойранъ такоже касабидѣ отстой отъ Кукушъ на сѣ-
веръ шесть часа.

щпрочее, инакъ не може и да бѣде. И защо друго се преведе священо — то писаніе на вси — те языци; какъ не за тоа, що всекой народъ да можетъ да слушать на извѣстенъ нему языкъ законъ Божій и най нужны — те и необходимы за него истинны, отъ знаніе — то или незнаніе — то на кой — то зависи негово — то вѣчно спасеніе или осужденіе и мученіе? И пакъ защо друго еще предъ 1000 годины сиречь щомъ толко се крстиха Блѣгари — те се преведе священо — то Писаніе на Блѣгарскій языкъ отъ Кирила и Меѣодія со согласіе и побужденіе на цариградска — та цѣрковь, какъ не затова, що Блѣгарскій — отъ народъ, на кой — то и Мые сме членове да слушать законъ — отъ Божій и високи — те Божественны и спасителны истинны и да хвалятъ и славятъ Бога на Майкинъ сѣ языкъ? Наша — та простота и заблужденіе бѣше причина що мые досега постѣпвахме противу законно и не естественно що совершено да не употреблявами въ училища — та сѣ ни въ цѣркви — те природный — отъ языкъ. Но ваше преосвященство, какъ духовный отецъ и пастыръ нашъ, кому — то са поручены души — те ни, за кой — то ты некога искашь да давашь отвѣтъ Пастиреначалику Христу, одамна требаше да исправишь тая наша погрѣшка и заблужденіе сирѣчь да не вразумишь какъ мые должны сме да се молиме Богу на свой языкъ, кой — то и ты самъ требаше да изучишь чисто и совершено за да можешь споредъ дѣлжността ти да учишь и наставлявашъ духовни — те стада. А сега ни мые разумѣваме тебе, нито ты насъ, а послѣ това можешь ли ти достойно да се наречешъ пастыръ? За те, молимъ те Владико светый ако ти не земашь трудъ и попеченіе да не просвѣщаваши и управляши споредъ званіе — то ни на истинный пѣтъ, по крайный мѣръ не препятствуй ни споредъ сила — та ни и разумніе — то да се просвѣщавами и образувами духовно и умственно. » Съ тие слова Кукужани — те му затнаха уста — та на владыка — та, и онъ волею и неволею се замолча, по видимо сѣрце — то му кипеше отъ гнѣвъ и ярость. Богъ да го научи на добро! Аминъ!